

Interlocutor: Maria Ionescu — Baba Ruța

Vârsta: 75 de ani

Localitatea: Topolovățu-Mare, județul Timiș (S-a născut și a locuit în sat. Soțul a fost din Chevereșu-Mare.)

Școala: "Șasă clasă, c-așa o fost p-atunci și tri dă repetiție. Joia și duminica am repetat ce-am învățat. Am repetat istorie, gramatică, geografie, c-atunci așa o fost, n-o fost botanică și dă aștea..."

Ocupația: "Cu sapa, cu plivitu, cu lucru dă casă, dă câmp... Cu munca câmpului și lucru dă mână: am lucrat, am țesut, am tors..."

A călătorit: "D-apă-n Timișoara, cum să nu fiu, în Logoj...Io, când am fost tânără, am umblat și-n Peșta o lună."

Interviu realizat de Vasile Tudor Crețu

Înregistrare în: 17 — 21 iunie 1975

Banda magnetică se află în **Arhiva de Folclor a Universității din Timișoara** sub nr.271.

— *Spuneți-mi, vă rog, câteva lucruri în legătură cu nașterea. Ce se crede despre o femeie care nu poate să aibă copii?*

— Care nu poate să nască, să facă copii, noi zicem că-i starpă. Că estă piparcă și n-are sămânță-n ea. Și noi așa zicem, că muierea care nu poate să nască copii îi starpă, n-are rod. Nu-i rodu-n ovarele ei — că vorbesc întră fetele astea, da' și ele acuși se fac muieri. Nu are rod, nu are sămânță, să prindă sămânță, să facă copil. Zicem că-i starpă.

— *Și se întâmplă să caute să facă anumite lucruri ca să nască?*

— Da, se-ntâmplă, da' tot nu-i... Ce nu-i cu daru lu Dumnezeu... Uită-te, ce n-o lăsat Dumnezeu să fie, nici nu-i... Domnu doctor Gașpar, Nicolae Gașpar, că poate l-ați cunoscut o' ați auzit de el... Nevasta lui n-o putut, Emilia, să facă copii nicidecum. Și la câtăva vreme, o prins și ea un biet copil. Și el o păzit, Doamne, să nu facă nimica. Când o fost de șapte luni, i-o făcut cezăriană și l-o luat. Și când o fost acu, doctor de dinți, o murit.

— *Dar înainte, când nu era doctor ca să...*

— N-o făcut! N-o făcut copii și starp-o fost! Și care-o avut, i-o dat câte unu și i-o ținut. Și așa, no! Când nu vrea Dumnezeu, nu-i nimic!

— *Și, spuneți, vă rog, atunci când a rămas "în altă stare" sau... cum se spunea la dumneavoastră...*

— *Așa, în altă stare... Ori că gravidă, însărsinată. Asta-n tri forme s-o spus.*

— *...da. Ce-a fost bine și ce n-a fost bine să facă?*

— 'Pă' noi așa am zis că să nu se spărie. Să nu se spărie, că una s-o spăriat de o broască și-o lepădat copilul. Am zis că să nu se uite la broască, la animale, că face copilul ca animalul, cu... cu gură de broască, cu gură de leu, cu gură de lup. Că se spărie și se uită.

— *S-a întâmplat în sat să se nască copii cu forme ciudate?*

— 'Pă' cum să nu? Cu buză tăiată! Altu, cu capu mare... Mai trăiește unu că-i zicem noi Cap de bou, la președintele stă, la președintele de la cooperativă.

— *Dar de furat, puteau?*

— Nu! Nuuu! Muma mea o furat o căpșună, o căpșună de la popa, că s-o rugat popa... — Atunci popa o avut sesia lui, trizăci și două de lanță de pământ. Și-o pus săcară, și-o pus... Cum or pus țărani, așa o pus el, că el o avut pământul lui, sesia lui. — Și-n grădină la el or avut căpșune. Și mama o fost însărcinată cu mine și ea o rupt o căpșună. Și aialaltă zice:

— *Iaca vine popa!*

Ea, de frică, o lăpădat-o după cap [2]. S-o atins de spatele ei și căpșuna-i la mine-n spate!

— *O aveți și acuma?!*

— *O vedeți și dumneavoastră! [3]*

— *Da-da-da! Aproape sigur că se întâmplă așa!*

— *Iaca-i căpșuna la mine-n spate! Mor cu ea în spate. Da-i căpșună, că-i cum îi căpșuna, așa-i ea. Da!*

— *Și acum se mai ține obiceiul acesta?*

— *Se ține și-acum. Se ține. Nu fură ale gravide, nu fură... Nici să se mire, să se spărie. Nici la mort nu se duc.*

— *Câți copii se nășteau înainte într-o familie?*

— 'Pă' baba mea o avut cinci: tri fete și doi feciori, da' feciorii or murit și fetele or rămas.

— *Se crede că e bine să ai mulți sau puțini copii?*

— 'Pă' atunci s-or putut face mulți, c-or umblat dăsculți ș-or umblat cu cămeșe lungă, fără izmene până or fost de doisprezece ani. Da' acu, când se naște se bagă-n chiloți și-n păpuși, în păpușei mici și îmbrăcați și... nu-i cum o fost atunci. Acu, baș acuma, acu regimu ăsta i-o făcut domni, domnule. Pră toți i-o făcut domni. Îs toți îmbrăcați. Mă uit io la nepotu meu: că-i îmbrăcat, o, Doamne, gândești că-i prăfesăr, gândești că-i doctor. Și ia, fiecare câștigă, că-s patru sălarii: socru-so, cu sălar; soacră-sa, cu sălar; el, cu sălar; nevasta, cu sălar; și moșu-ăl bătrân lucră la colectiv. Nu ăl bătrân de tot, numa' ălălalt. Și-atuncea a lor bani numa' la ei se duce, că de aia stă acolo. Aici trăbă să lucre și să mai câștige și ei pântru casă. Așa, el n-are grijă de nimic, da' nici nu-i câștig nimic. Ce-o rămas de la tata, de la mama, aia-i a lui.

— *Să revenim acum la ce ne interesează pe noi. Când femeii i-a venit rândul să nască, cum s-a pregătit?*

— Or fost moașe. Și or fost femei din ăstea, așa, simple muieri. S-or dus și or prepurtat-o prin casă și când o venit ceasu de l-o dat Dumnezeu, s-o pus pup, așa, ș-atuncea s-o umflat de două-tri ori și-o făcut copilu. L-o luat baba aia de jos și i-o tăiat o țără buricu...

— *Cine era baba aia?*

— O babă din sat, o vecină, o...

— *Era moașa?*

— Nu, nu, nu! Atunci n-o fost moașă.

— *Moașa de neam?*

— Moașa de neam, aia pe urm-o venit, după ce... O luat-o o bătrână, poate din casă, bunica ei, o' mama ei, o' care-o putut și atunci, când o venit moașa, baba de buric îi ziceau, aia o venit și i-o tăiat buricu și l-o legat mai sus. Da' asta, când l-o născut, l-o tăiat mai lung. Știi... Și atuncea l-or scăldat copilu, l-or pus lângă ea-n pat. La tri zile or scăldat-o și pră ea și copilașu.

— *În apa de la prima scaldă s-a pus ceva?*

— S-o pus ban, tămâne, molitvă... — Molitvă de casă, de asta de la Botez, cum luăm noi la Botez, la Bobotează. — Și atuncea o plecat baba de buric și-o dus la popă și o

făcut molitva copilului. Aia șasă săptămâni s-o pus în scaldă copilului. Și a tria zi o scăldat-o pră ea baba de buric și copilașu. Și atunci o pus și Ursătorile.

— *Dar cu apa de la prima scaldă ce s-a făcut?*

— S-o pus într-o groapă. Aia tot acolo s-o pus, pentru copil, pân-o fost copilașu mare. O făcut groapă la un pom, la un păr, la un măr dulce... Roditor! Să crească copilu și să rodească carnea pră el! Așa or fost obiceiurile.

— *Cine ducea apa să o pună la rădăcină?*

— Baba, baba din casă, ori că... mama, nevasta care-o avut copilu.

— *Și în ziua a treia de după naștere ce se mai făcea?*

— Atuncea s-o făcut *ursătoare*, o pogace, așa. Care-o vrut o făcut-o și-atâta, care-o vrut o făcut-o mai mică. Și-atuncea o pus așa, pră Ursători, pră zile, de la ziua ce o fost copilu:

— Sfântă maică Luni,

Sfântă maică Marți,

...Tot cu cuțitu o tăiat pogacea aia. Crudă, nu coaptă...

Sfântă maică Miercuri,

Sfântă maică Joi,

Sfântă maică Vineri,

Sfântă maică Sâmbătă,

Sfântă maică Duminică,

Șapte zile rugătoare,

Stați, rugați,

Ursătorile să-i urzască bine:

Să fie domn mare,

Să fie cioplitor,

Să fie croitor,

Să înveță toate lucrurile, meseriile dupră fața Pământului!

Și atunci s-o pus și o și jucat asta, muierea care o făcut ursătorea. Și atuncea aia i-o pus-o la mama copilului la cap.

— *De ce a jucat și a cântat?*

— Să fie copilul jucător și cântăreț. Să nu fie ăsta... — Copilul ăsta al meu când s-o născut, atuncea pră mine m-o-nvățat o babă, l-am trecut prân jugu boilor, să fie tare. Da' el unde pune mâna... și el îi slab, nu-i gras, da' unde pune mâna, rupe. — Și atunci s-o pus la cap și pră masă s-o pus vin, răchie, ouă, carne, toate formele de mâncare, plăcintă, ca să vie Ursătorile și să mănce. Da' asta-i istina. Asta-i adevărat! Că io am avut o fată. Și atuncea — La asta ce-o murit acu n-am auzit, da' la a mic-am auzit. — am auzit c-o zis că tri săptămâni să trăiască, o babă neagră și cu cârpe negre, tri săptămâni să trăiască și atunci să steie-ntr-un podrum, în mormânt. La tri săptămâni o murit fetița.

— *Ați auzit dumneavoastră?*

— Am auzit io!

— *Când ați auzit?*

— Atuncea când m-am culcat, noaptea. Am adormit. În somn. În vis. Numa' tot, absolut tot am auzit. N-am fost nici adormită nici pomenită. Da-da-da, așa am auzit.

— *Și s-a întâmplat așa?*

— S-o-ntâmplat așa! Că mi-o povestit moșu meu și maica mea, mama lu mama mea. O murit on neam a lor, nu știu, sora lu moșu, o' sora lu maica. Că o născut bătrână, n-o putut face copiii nicicum. Și când o fost de treizeci și cinci de ani o rămas și ea gravidă ș-o făcut o fată. Și, bucuroși că au și ei copiii! Și-o venit un ciuberar. O venit un ciuberar și s-o rugat să-l lase să dormă în casă și el cu copilul. — El o fost de șaptespreșee ani, mare. — Și atuncea oamenii, de bucurie că le-o dat Dumnezeu o fată, i-or primit înăuntru. Ș-or avut un pat după cuptor, așa cum era 'nainte vreme, pat după cuptor. Or încălzit cuptorul cu tulei, cu paie, cu toate. Și or fost în casă. Și când or venit Ursătorile, tri Ursători, atunci or zis că:

— Fata asta să se mărite cu copilul ăsta ce doarme aici, după cuptor!

Da' copilul o zis:

— Doamne, tată, 'pu' io pân-atunci să nu mă-nsor până crește fata asta?

Zice:

— Am auzit, tatii! Numa', știi ce facem? Dac-adoarme mumă-sa, o luăm de la ea și-o punem într-un vârf de par. Și noi știm.

S-or luat și-or băgat-o după par. Și când se scoală mama:

— Nu-i fata, nu-i fata! Unde-i? Nu-i!

Omu se duce să deie la boi tului și găsește fata. O ia din par și-o aduce la muma-sa. Muma-sa o-ncălzește și-i dă țâță și...

O crescut fata mare. Așa de mândră ca o stea o fost. Solomia, așa-mi spunea baba. Șaptesprezece ani când o avut fata, iar o venit ăla. Iar cu tată-so o venit. Tată-so bătrân și el om în toată firea. Se uită la fată, zice:

— Îi frumoasă, da' nu mă ia, zice, că io mi-s bătrân!

Ei, da' dac-o fost a lui, nu s-o putut însura până n-o crescut fata și s-o însurat și-o luat fata.

— *Cum adică?*

— Păi ea o fost de măritat și el n-o mai putut să se-nsoare până la anii când o fost fata de măritat, că așa i-o ursât Ursătorile ei [4].

— *Asta e o întâmplare adevărată?*

— Adevărată! Asta o fost adevărată, nu... Și la unu i-o ursât să nu poată să s-așeză nimic, numa' să fure. Și-atunci el iar-o crescut mare și s-o dus și s-o-ntâlnit cu Dumnezeu pră drum și-o zis:

— Doamne, cum să fur, că mă omoară lumea?

Zice:

— Te duci aici, în pădure, că-i casa Ursătorilor. Și-i fură bunda de aur a lu Ursătoarea ai mai mică. Ea ț-o ursât!

Și el s-o dus și i-o furat bunda [5].Ș-o vindut-o și-o fost bogat și n-o mai furat. Da' ea, când o văzut, i-o spus Domnu Sfânt, zici-că:

— Ala ce l-ai ursât să fure s-o băgat și ț-o furat!

— 'Pă' ce să fac cu el?

'Ce:

— Nimic, că tu l-ai ursât!

Și lotrii-s ursâți de la Dumnezeu, o' de la Ursători. Un om să fie cuminte, unu lotru, unu bețac, unu să fie curvar și unu să fie-n toată forma. Ș-alea bune ș-alea rele-s toate lăsate de la Dumnezeu.

— *Dar cu turta pentru Ursitoare ce se făcea?*

— Aia se dă, dacă-i copil, se dă la tri copii d-ăi mici s-o mânce, și dacă-i fată, se dă la tri fete. S-o-mpartă și s-o mânce.

— *Copiii trebuie să fie rudenie cu...*
— Nu. Nu. Strieni. Strieni.
— *Ce se întâmplă mai departe în obiceiurile de la naștere? După ziua a treia ce se mai face?*

— După ziua a treia așteaptă până când vrea să-l boteze. Atuncea așa o fost că mai mult de nouă zile nu s-o ținut copilul nebotezat. Așa o zis, așa o fost obiceiul, că-l scoți din Sătană și-l pridai lui Cristos, îl botezi. Și și-acuma, ai văzut, când se duce la asta, zice:

— Lapezi finu de Sătana?

— Lapăd!

— Îl pridai lui Cristos?

— Îl pridau!

Da' acu-l botează și când îi de-un an.

— *Ce se zicea că se întâmplă cu copiii care mor nebotezați?*

— Ția zice că nu-s primiți. Ția așa zice, așa or zis că stau într-o grădină, nebotezați și plâng până îi strânge Dumnezeu. Și nu știu câți, nouăzeci și nouă, așa or vorbit. Și-atunci îi botează Ion Botezătoru.

— *Înainte de a se pleca la botez, mama ce făcea?*

— N-avea ce face. Când pleacă la botez, nu se face nimica, numa' când vine, îl bagă pe fereastră. Când îl duce, îl duce baba, baba ce i-o tăiat buricu la copil, și când îl aduce, îl aduce nănașu și îl dă pe fereastră, să nu se prindă nimic de el, să fie tare și să stăpânească casa.

— *După aceea ce se face?*

— Atuncea mîncă, beau, să vesălesc. Ospățu.

— *Cine conduce ospățul?*

— Nănașu. Nănașu, el îi căpitanu ospățului. Acuma-i ca nunta, nu-i mai ospăț cum o fost 'năinte vreme, acu-i nuntă goală.

— *Moașa de buric ce făcea?*

— Joacă și ea și se petrece, atunci nu mai are nici un sărvici ea.

— *Copilul ce face în timpul petrecerii?*

— Înt-altă casă doarme până când îl ia-n brață și, după ospăț, îl cinstesc. Îl poartă baba-n brață și, care vreau, îl cinstesc cu... cât au voie.

— *Dacă un copil botezat a murit...*

— *Îi vai și amar atuncea, că...*

— *Următorului care s-a născut ce nume i s-a dat?*

— *'Pă' altu nume, nu a mortului.*

— *Și dacă și al doilea a murit?*

— *Tot altu nume, tot altu nume, tot nume nou, nu a morțâlor. Numa' de morți să nu fie.*

— *Spuneți-mi, vă rog, cam la câți ani se măritau fetele aici, la dumneavoastră?*

— *De patrusprese... Io de patrusprese m-am măritat. De șinsprese... De șasprese, aia o fost cam veche.*

— *Cine se îngrijea de căsătoriile acestea, fata și băiatul sau părinții?*

— *Părinții... Până la douăzeci și patru de ani, când o fost om venit de la armată...*

Atuncea s-o mai îngrijit și...

— *Dar feciorii de câți ani se însurau?*

— *De optsprese!*

— *Și, dacă treceau fetele și feciorii de vârsta cuvenită, cum li se spunea?*

— *La fete am zis fiețe cu răcita-n spațe...*

— *Ce înseamnă asta?*

— *'Pă' îs bătrâne. Zice că au răcită, le-o crescut păr pră spinare [6].Și la feciori le-am zis bârlaș.*

— *Când rămânea un fecior bârlac?*

— *'Pă' când o trecut de douăzeci de ani ș-o venit de la armată. — Atuncea s-o cătănit, nu ca acuma, un an și patru luni, numa' doi ani și jumătate și tri ani... Prin Viena, prin Elveția. Atuncea așa s-o cătănit. O venit omu întreg când o venit de la cătane. —*

— *Și căsătoriile cum se făceau? Până la ce grade de rudenie?*

— *Până la... Nu s-or luat neamuri. S-or luat neamuri din mame... Din mame: dacă mama mea o fost soră cu sora ei și, atuncea, o avut sora ei un fecior, ăl dintâi, spița dintâi, nu, așa or zis atunci, numa' a doilea s-or luat. Din mame! Să nu fie tații!*

— *De ce?*

— *'Pă' omu-i sămânța! Mama-i pământu! Ș-atuncea din sămânță n-o fost voie, că n-or fost copiii buni: or fost muți, orbi, bolânzi. Din sămânță n-o fost voie.*

— *Dar s-au întâmplat și asemenea căsătorii?*

— S-or întâmplat, numa' nu din astea, că nu i-o cununat popa la biserică. Nu i-o cununat. N-o lăsat Preasfințatu din sămânță, nu...

— *Numai oamenii nu aveau voie să facă lucrurile astea sau și animalele?*

— Nici animalele n-o fost voie. Dac-o fost un taur în sat și-o fost doi-tri ani, atuncea nu l-o mai lăsat la ciopor la vaci. Ori l-or vindut, ori l-or tăiat și-or adus altu, ca să fie vițaii curați, zice. Tot din sămânță. Nu-i voie să se ducă un taur cu o junincă ce-o făcut-o el. N-o fost slobod!

— *Dar acum?*

— 'Pă' acuma nu mai estă nici vaci, nu mai estă nici tauri și oamenii, acuma, nu se mai căsătoresc din sat. De unde-s? De pe la Bihor, numa' te miri de unde! Așa o vrut Dumnezeu, că scrie-n Sfânta Biblie că va veni vremea de vor părăsi locurile lor și s-or duce din loc în loc. Îs veniți aicea, sus, pe deal, io nu-i mai cunosc. Doar am zis că mă duc în toată duminica să fac o excursie, să văd cășile, să văd oamenii.

— *Dar pe vremea dumneavoastră nu se însurau feciorii cu fete din alt sat?*

— Ba da, numa' de aici: de la Izvin, de la Chizătău... Până la Timișoara! Numa' nu din lume. Io am aici un nepoțal, o adus-o de la... de unde-o fost la băi, de la capătu pământului. Nu știu să mai spui... Unde-s băile alea departe-departate. Și s-o dus la băi și-o găsit-o și-o adus-o și are un copil. Atâta-i de mândru, tăt îi el! No, așa o vrut Dumnezeu, acuma, să se-mpreune.

— *Dumneavoastră cum socotiți aceste căsătorii, bune sau rele?*

— Ba, de ce să fie rău? Dacă se-nțeleg bine, își fac casă...

— *Când se face o nuntă, de unde știu fata și băiatul că pot să se însoare?*

— Păi, no, cum o fost ăsta la baie, unde-i Ștefan cel Mare... Ei s-or găsit acolo și s-or vorbit.

— *Bine, asta-i acum! Dar înainte?*

— Înainte nu s-or luat așa din departe. 'Năinte n-o fost fata să știe după cine se mărită nici fecioru după cine se însoară. Părinții or vorbit.

— *Dar ce aveau în vedere părinții, să fie frumoși copiii sau altceva?*

— Nu. Nu de frumuseță s-or luat, numa' după bunătate, după hărnicia copilului... N-o fost băutor, n-o fost fumător, oamenii buni... Și-atuncea ei s-or făcut cuscri. Când o

fost după căpară, atunci o văzut fata după cine se mărită și fecioru după cine se însoară. La mine, o vrut tata meu să-mi iau d-aici din sat, cu tri lanță de pământ, da' urât, să-l pui la joavine. Și i-am spus lu moșu, lu tata lu mama mea și lu tata lu tata, eu:

— Da' bine, voi nu vedeți după cine vreau ei să mă mărite? Io mă duc să mă leg!

Când or auzit moșii așa, or venit la tata.

— Măi Tănase, — așa l-o chemat pe tata — păi ce vrei să faci cu fetița asta? S-o măriți după urātu ăla? Că și nouă ni-i urât de el, d-apu la fată? Iaca, fata o zis că se omoară! De rău lui! Du-te dracului cu el cu tăt!

Și atuncea tata meu s-o dat în lături și o zis că nu mă mai dă doi ani. Da' nu mai doi ani, mai șasă luni nu m-o măritat... După ăsta din Chevereș... O fost o persoană, ca dumneata și o fost...[7] L-am scos din ladă, l-am pus su pernă, să vi-l arăt.

— *Deci discuțiile se purtau între părinți!*

— Atuncea spunea: "Nouă ne place de dumneavoastră și dacă se plac și copiii, ne facem cuscri!"

— *Se înțelegeau asupra averii?*

— Care-aveau avere. Și estă care n-or avut, s-or luat numa' așa.

— *Cam ce se dădea de zestre?*

— A meu bărbat, din Chevereș, nouă lanță de pământ o avut și douăzeci de oi. Și o fost și frumos!

— *Cum se numea înțelegerea aceasta între părinți?*

— Așa, un fel de înțelegere și, atunci, o venit căpara... O venit, m-o căpărit...

— *Cum s-a întâmplat?*

— O venit duminica. Și-atunci aicea ne-am câștigat cu prânz pentru câți oameni or venit cu el: cu frati-so, cu muierea lu frati-so, cu mamă-sa, că tată n-o avut, o murit. Și or venit și, atuncea, m-or căpărit. Mi-or dat căpara-n poală și or zis:

— Iac-aici ți-aducem un pup de trandafir!... și ce mai știu io cum or vorbit. Că să trăiești cu Gheorghe — că Gheorghe l-o chemat — și să-nfloriți ca crinii, să-mbătrâniți ca merii... Ce mai știu io, că-s mulți ani. Și mi-or dat zece taleri de argint și un lăntișor și zece cârpe. Aia o fost căpara. Și-atuncea, două luni, ne-o fost nunta. Și-atuncea noi, aicea, mi-am pus *divăr*; *divăr* el, acolo.

— *Cine era ales, de obicei, divăr?*

— Un văr a meu întâi; mama mea cu mama lui or fost surori.

— *Soțul dumneavoastră pe cine a avut divăr?*

— El o avut din satu lui. Tot văr și tot primar, da.

— *Ce făceau aceștia?*

— *Divării*, cu *pălască*, cu ciutură de lemn, și-atunci o fost în ea răchie... Și făcută frumos, cu cârpe... Legat cârpe, așa, la ea... Cârpe roșii, vânăte, de toate... Batiste de astea frumoase. Și-atuncea legat peste ele o cunună mică de foiumfiu verde... — Știți ce-i foiumfiu? Foiumfiu, face floarea vânătă și frunza-i verde. —

— *Cum se îmbrăca divărul?*

— Cu șterguri, așa. Și-atuncea se ducea prin sat, pe la neamuri, 'năinte de nuntă cu tri zile.

— *În ce zi a săptămânii?*

— Joia. Joia o fost ziua de chemat a nunții.

— *Cum chema?*

— A meu *divăr* s-o dus la neamurile mele și la vecinii mei și la cine am vrut să chemăm la nuntă și a lui s-o dus în satu lui. Și-atuncea i-o chemat, și duminică dimineața or venit chemătorii. N-o fost voie să mânce nime' nimic până nu ne-am cununat, c-atunci așa o fost, nu ca acu. Întâi la Sfat, la comună și de la comună am venit la biserică.

— *Să vorbim puțin mai îndeaproape. Dimineața cu ce a început?*

— Dimineața o început că am așteptat chemătorii.

— *Dar nuntașii veneau singuri?*

— Singuri. Singuri. Or venit tot nату cu muiera, alții veneau doi din casă, alții tri, cât or vrut. La nunta mea s-o tăiat o vacă și doi porci. Aia o fost duminica. Și duminică noaptea și luni o fost carnea aia. Și marți s-or tăiat hoare: găște, rațe, găini. C-așa s-o ținut atuncea. De sâmbătă seara s-o ținut nunta până miercuri dimineața.

— *Și cine făcea mâncarea?*

— Am avut ori doi oameni, ori două muieri.

— *De unde erau?*

— Din sat.

— *De ce i-ați ales tocmai pe aceia doi?*

— 'Pă' ăia or fost la toate nunțile, or făcut.

— *Ce mâncăruri au pregătit?*

— Zupă de vacă, sarme, carne friptă și de porc și de vacă... Și-atuncea, noaptea, s-o făcut papricaș: cu crumpi, cu orez, care cum o vrut. Și aluat, plăcintă, nu s-or făcut ca acuma, torți. Numa' plăcintă cu mac, cu nucă, cu răhat și cozonac crescut, aia s-o făcut. O fost bun și-atunci. O fost bun și bine și frumos.

— *Cum se desfășura prânzul?*

— Când am vint de la biserică, mesele or fost întinse, pus măsaie pe mese și tănere și-atuncea s-o pus în blide și s-o pus pră masă. Între alte blide o fost răchie fiartă. Or pus cioc mic de lemn și și-or pus în păhare răchie cu ciocu și-or băut. Și-atuncea s-or pus la masă și-or mâncat.

— *Dar când se duce fata la băiat?*

— Tot așa.

— *Cine a primit-o?*

— Socru. Socru o pus-o pră masă și o-ntors-o de tri ori pră masă. Și-atuncea ea i-o pus un ciur. — Știi dumneata ce-i ciur? Ca sâta. — Acolo or pus boambe de păsulă, boambe de grâu, boambe de orz, boambe de ovăz, toată forma de boambe. Și le-o ciuruit și le-o dat peste cap, ca să nu se prindă nimic de ea. Și de boambe, zici-c-atâția ani să trăiască ei doi.

— *Dar când intra în casă călca pe pământ?*

— Pe pânză, pânză de in, pânză de cânepă, să fie curați ca pânza de in, pânza de cânepă, să nu s-apropie, să fie murdărie între ei. Și aicea legau o brăciră amândoi să țină unu de altu cum țin boii, cum țin caii, să fie ei cununați și să țină unu de altu.

— *Cine le-a pus-o?*

— Soacra. Mama băiatului.

— *În vremea asta nașul ce făcea?*

— Păi era căpitanu nunții, avea grijă de toți. Și, dacă i-o furat un cioc la baba de oale, baba, atunci, o fost amenată cinci-șase crițari. N-o fost lei, atunci, o fost crițari. Și nașu trebuia să aibă grijă să nu se-ntâmples nimic la nuntă, numa' vorbe bune și petrecere bună.

— *Și fiecare familie își ținea nașul toată viața?*

— Toată viața.

— *Dar după ce a murit?*

— Atunci o pus pe altu. Numa' pân-o fost nănașu lui, din familie, pân-o fost din familia aia ultimu, tot ăia or fost nănași. Da' acu, nu. Acuma-s... Ba că mie nu-mi trăbă...
Își schimbă nașii.

— *Dar înainte de ce nu se schimbau, ce se credea?*

— Or zis că nănașu-i ca Dumnezău, curat și cu suflet curat față de copii... O fost altă credință... Acu nu-s mai credincioși, or fost atunci! Baba de buric, nu i-ai trecut calea! Ooo, că ea o luat copilu-n brațe-ntâi, baba de buric. Și-acu-i trag apă la zile mari. La baba de buric și la nănașu-meu, că-s morți.

— *De ce?*

— Le trag apă, ca să aibă apă curată și le dau colac cu ou la Paști și la Crăciun le dau colac cu cârnaț. Pomană. Lu nănașu și lu nănașa, lu baba de buric și lu moșu. Zic: "Doamne, primește lu baba mea de buric și lu moșu de buric! Lu nănașu și lu nănașa! Stai, soare, numa un pic ca să le dau să le duceți 'năntea lor!" Apu duminică, la Petru, dau mere și colac și la morții mei și la a lor. O fost altă lume atunci, altă formă. Acu nu se baș încred așa.

— *Până nu era dusă fata la băiat, nu era pieptănată altfel?*

— Apăi aia nu. Nu, până nu o-nvălește.

— *Când și cine o învelea?*

— O-nvelea mirele, bărbatu ei. O pus într-o sobă cu soacra și mai cu un neam, o verișoară o' ceva. Și-atuncea... avea chici, nu cum îs acuma fetele. Și-atunci aicea, cu o coroană de argint o' cu un taler de argint i-o ales cărarea. Și-atunci o pus o țără sare-aicea și o lins-o.[8]

— *De ce?*

— Și-atunci s-or uitat în oglindă... Fiindcă el să lingă viața și să țină casa și ea să fie supusă lui.

— *La momentul acesta mai asistă cineva?*

— Da, soacra și mai vreo verișoară, ori neamuri or stat acolo. Și-atunci or luat oglinda și ea s-o uitat în oglindă și-o zis:

— Io mi-s mai frumoasă!

Atunci el o zis:

— Io mi-s mai frumos!

Ș-atunci s-or țucat. No, aia o fost învălită fata. Și-atunci i-o pus *consu*-n cap, atunci o fost nevastă.

— *Cine îi punea conciul?*

— Mirele, bărbatu... Atunci o fost nevastă, n-o mai fost fată când o primit *consu*-n cap.

— *Ce era conciul?*

— Țala de taleri, cum ai văzut la mine, ăla s-o numit *cons*.

— *Dar nu exista și un moment când bărbatul trecea din rândul feciorilor în rândul bărbaților?*

— Nu-nu-nu. D-acuma-i om!

— *Maica Ruța, nu exista un moment, în timpul nunții, când să se cânte un cântec anume pentru mireasă?*

— Ba or cântat și feciori și fete. Or cântat că rămas bun de la tată, de la mamă, de la frați, de la surori, de la grădina cu flori... Or cântat.

— *Cum era melodia?*

— Io nu mai pot să-mi aduc aminte, doară mi-s bătrână. Io am șaptezăci și cinci de ani... Nu mai știu. Și io nici n-am fost maistoră de cântat. De jucat, am jucat. Da' de cântat...

— *Da. Dar înspre seară ce se întâmpla în cadrul nunții?*

— 'Pă' înspre seară s-o dus cînăra, la zece, la unspreșe și s-o culcat cu mirele și atunci o fost nunta groasă: or cântat, or jucat, or petrecut. Veselie și bucurie. Și-o fost de toate. Da' acu nu se mai fac nunți așa. Acuma-s sâmbătă seara o țără, duminică dimineața-i gata.[9]

— *În timpul nopții ce se petrecea la nuntă?*

— Jucau, cântau... Și-atuncea strigau și ziceau că se și țucă și mânie să nu fie...

— *Cine striga?*

— Țștia care jucau strigau: "Șine źuacă să și țucă / Și mâniie să nu fie!"

— *La dumneavoastră, la nuntă strigau și femeile?*

— Nu. Femeile noaște, nu. Ardelenile, alea strâga, da' a noaște nu.

— *Dar momentul darurilor când era?*

— Alea dimineața, până-n ziuă, luni dimineața. Când s-o prins să... ăsta, atunci s-o strâgat darurile.

— *Cine și cum?*

— Doi oameni care-or fost aleși din nuntă.

— *Și cine primea darurile?*

— Nănașu! Nănașu le-o primit și le prida la cînăra și la cînăr.

L-o chemat Ion, Niculae. L-o chemat. ăsta s-o câștigat. O zis:

— Măi muiere, zice, ni-s chemați la nuntă. Ce facem?

— Ce să facem, ne câștigăm, ne pregătim!

Ea s-o dus mai cu unu, mai cu altu. De la unu-o căpătat o coroană, de la altu, două și, iacă, s-o câștigat. El s-o dus la haia și la haia muiere și-o câștigat și el [10] și-o îndeplinit și, uitați ce frumos o pus. Iacă, să fie în cinstea lu cumătru cutare! Și i-o dat lu nănașu și nănașu o pus pe masă și o pridat la cînăru și la cînăra sînstele ce le-o căpătat.

— *Dar dacă unii dădeau mai puțin, cum erau priviți?*

— Tot așa! Cine-o dat mai mult, tot așa o primit și ăl cu puțin cum o dat cel cu mult. Tot omenie-or căpătat. N-or fost aleși oamenii.

— *Ce daruri se dădeau înainte?*

— 'Pă' 'nainte s-or dat pânză albă și țasute de muieri și șterguri și măesai și ponevi de lână și care cum or vrut.

— *Și acum?*

— Și-acuma duc bani, mai mult. Acuma bani duc. Bagă-n plic și duc: două sute, tri sute, cinci sute, o mie. Care cum are puterea. Acuma s-o măritat o fată, acu-i două săptămâni. O căpătat trizăci și cinci de mii de la neamuri și de la... o sută de invitați o avut.

— *Și cam cât se cheltuie cu o nuntă?*

— 'Pu' s-o cheltuit, că o tăiat vaca, o tăiat porc— Și ei or cheltuit aproape trizăci de mii. Tot banii ăia i-o căpătat ce-o cheltuit.

— *Dar un joc al miresei era?*

— Da-da-da! ăla o fost... când o fost 'nainte de să se-nvălească, de să se despartă păru fetii. Atunci o fost jocu cînerii. De către ziuă, până nu s-or strigat sînstele, s-o jucat

jocu cínerii. Și-atunci o luat-o cínăru, n-o mai jucat, o luat-o și-o dus-o și-o ales cărarea, o făcut-o nevastă.

— *În timpul acesta se dădeau și bani?*

— Se dădea. O juca, uită-te, care de câți crițari. — C-atunci crițari or fost cât or vrut: de o coroană, de o libră. C-atunci o fost cinci libre s-o numit o coroană, două coroane s-o numit un florint. Doi florinți, cinci coroane, așa o fost pe vremurile alea. — Și-atunci or jucat-o care cât o vrut, până când o lăsat-o mirile. Când o văzut că-i tăbărâtă mireasa, o luat-o și-o dus-o și i-o ales cărarea. Și-atunci, după aia, s-or strâgat șinstele. Și-atunci s-o căpătat fruștucu, după șinste și s-or dus acasă care-or vrut, care nu, or rămas mai dăparte, or jucat.

— *Când se retrăgeau mirele și mireasa prima dată singuri?*

— După ce s-or strigat șinstele și-or căpătat mâncarea și-atunci ei s-or dus în treburile lor și aștia, nuntașii, or mai jucat care-or vrut, care nu, s-or dus acas'.

— *Fata trebuia să fie fată mare când se mărita?*

— 'Pu' cum, Doamne! Dacă n-o fost fată mare i-o dat drumu atunci, de la nuntă.

— *Cum?*

— I-o pus țolițâle... N-o mai descărcaț cocia cu ce-o adus. I-o dat rătur 'năpoi: "Du-te la tată-to!"

— *Nu a existat obiceiul să-și bată joc când o duceau înapoi?*

— Ba, și-or bătut joc, d-apu cum! Or pus-o, așa... Dac-o fost fată, s-o arătat că o fost fată, s-o arătat poalele, cămașa de noapte că... o fost în roșu, o fost curată. Da' altfel i-o dat drumu. Atunci o fost rău, Doamne!

— *S-au întâmplat asemenea cazuri?*

— Da-da-da, i-o dat. Unu la două o dat drumu și-atunci o luat una văduvă.

— *Dar cu fetele care plecau în aceste condiții rușinoase, ce se întâmpla?*

— Nimic. S-or dus la părinții lor.

— *Și cine le mai lua?*

— 'Pă' s-or găsit, or găsit. Nemăritate n-or rămas. Or găsit alții care nu le-o trăbuit să fie fete. Da' ai zburdați, ai mari, aia or fost mai cu coarne ș-apu la aia le-o trăbuit să fie fete mari. Da' azi nu să mai caută că-i fată mare ori nu. Acu să fie frumoasă și să aibă

sărvici. Io am zis către unu, acuma, aici, îi inginer la calea ferată... Am o nepoată, îi bogată-bogată. Și ea-i educatoare la copiii de la școală. Și-am zis către el:

— Măi, nu vrei să iei pe nepoată-mea?

— Nu, că mie-mi trăbă doctoriță, că io-s inginer! Doctoriță, o' profesoară, o' farmacistă.

— Numa', zic, tu n-ai construcția de-a avea de-alea, c-atunci io nici n-aș fi zis către tine s-o iei pe Ana, dac-ai fi avut construcția să iei doctoriță. Că doctorița și profesoara se uită la ce construcție, la ce ștofă estă-n copilu care-l ia. Tu așa ești, da, că ești grad de inginer, da' construcția ta-i de jos, nu-i de sus!

— *Maica Ruță, când se duceau hainele și zestrea miresei la mire?*

— După masă, când o plecat de la cununie, de la biserică. După masă o pus cociile cu țoalile fetii...

— *Cum se aranjau?*

— O, Doamne, caii toți-toți cu sârme, caii. Și paturile puse pră cocie și dolafuri și ce i-o dat la fată. Și perini și ce-o avut...

— *Și când ajungeau, la poartă, îi aștepta cineva?*

— Îi aștepta ca să fure... Da' alții n-or lăsat să spargă țoalele, să fure, să plătească...

— *Cum se încheia nunta?*

— Se-ncheia că, după prânz, le-o zis lăutașii. Masa o fost afară. O fost nănașu, o fost nănașa și-atuncea or jucat în obor, afară, o-n casă, dac-o fost vreme rea, iarna. O fost obicei frumos!

— *La urmă de tot nașul cum era dus acasă de la nuntă?*

— Cu nunta toată! Cu nunta toată și cu cinstea ce i-o dat-o finii. I-or dat cât-on vig de pânză, un vig de pânză și bani, un pom... că atunci s-or făcut pomi la nunți. Pomi cu ciocolade, cu turte, că atunci erau turte, 'nainte...

— *Ce fel de pomi erau?*

— De brad verde și făcuți și de lemn, cu cracuri, așa, frumos. Și-nvălite cracurile în hârtie. Frumos! O fost frumos! Și-or dus pe nănașu cu lăuta pân-acasă, l-or lăsat și s-or întors aicea, la nuntă. Or mai mâncat, or mai jucat și s-o gătat nunta, atuncea.

— *În prima duminică după nuntă ce se făcea?*

— Atuncea *s-o dus cînăra și cu cînăru la ouă*. Așa se numește prânzu ăla la socrii. Acolo s-o făcut prânzu. S-o dus cînăru cu cînăra și *divăru* cu *divărița*. Și-or mâncat și-atuncea, după prânz, s-or dus la joc. Iară i-or primit cu laută. Or fost obiceiuri frumoase și-atunci!

— *Dar dacă familiile tinerilor nu se înțelegeau, ce se întâmpla cu ei?*

— S-or răzlit. S-or răzlit. Care-or vrut. Și care nu, nu s-or răzlit. S-or dus ei în casă cu chirie și s-or strâns ce le trăbă și tot or trăit. Da' în multe locuri s-or răzlit că s-or băgat părinții.

— *Dar dacă părinții băiatului nu erau de acord cu căsătoria sau dacă unui băiat nu-i plăcea fata, aceasta nu încerca să facă ceva ca să-l câștige?*

— O fugit... Ei, să facă farmece? Ba or fost și de alea care-or făcut, da' nu țin mult, domnule, că mai mult de șase săptămâni farmecele nu țin.

— *Dar cam ce fel de farmece se făceau?*

— *L-o strâgat pră coș*. [11] I-o luat urma lui, unde-o călcat și-o tras-o așa, către ea, cu o țără petic. Și atuncea aia o băgat un mosor... — Dumneata nu știi ce-i mosor, care-i... Știi? — Și-atunci cu mosoru striga pe coș:

— Hârb de coș, fă-te cocoș

Cu ăripile de corabie

Că nu te mân în țări și-n lume,

Numa' la Ion,

...o' cum l-o chemat, anume...

Să te duci să mi-l aduci.

Să nu mi-l aduci ca vântu,

Numa' ca gându,

Să nu poată sta,

Să nu poată umbla,

Pân-la mine n-o da:

Să nu poată odini, [12]

Pân-la mine n-o veni.

Și-atuncea el s-o dus

Că l-o dus vârf de coș,

Că n-o fost vârful de coș,
Num-o fost lucru rău.
Că-ți dau bani de plătit!

O pus un ban, acolo, lângă mosor. Un bănuț și-un cui de potcoavă.

Cu cuiu să-l împungi,
La inimă să-l străpungi,
La moment să mi-l aduci!

Și atunci, el o venit. Da' el n-o știut c-o venit. Când s-o văzut acolo, s-o mirat că-i acolo.

— *Și rămânea acolo?*

— 'Pă' cum; că n-o mai putut să se ducă. Da' la șase săptămâni s-o dezvăluit de cap... Altu o rămâneat, că s-o-ndrăgostit de ea și nu s-o mai răzlit de ea.

— *Cum îi spunea la descântecul ăsta?*

— ăsta nu-i descântec, ăsta-i farmec.

— *Ce deosebire este între descântec și farmec?*

— 'Pă' descântecu-i a lu Dumnezeu și farmecu-i a lu dracu. [13]

— *Ce alte farmece se mai făceau?*

— De *șuđină*, când nu se poate-o fată mărita. Atuncea se duce și se dă la o fată mică, de șapte ani, care n-are, să ierți, roșu pră ea, să toarcă tri fire de tort atâta. Și-atunci îl face-așa. Așa.

— *Adică!*

— Face ca o motcă. Tri fire. Și-l ia la ea și-l duce la o vână, la un șanțuleț unde curge apa. Și se pune fata ce nu se poate mărita acolo, așa.[14] Și o muiere, mama ei, o' baba ei, ține tortu ăla la ea între picioare. Și apa să meargă... Și zice:

Nu-nting războaie,
Nici vatră,
Numa' tai *șuđina*-ndată!

— *Ce este șuđina?*

— *Șuđina*, care-o fi bărbatu ei. Aia se numește *șuđină*. Și-atuncea dacă *șuđina* ei, bărbatu, copilul, îi însurat cu alta, trăbă să se răznească de ea, s-o ia pe asta, că asta-i *șuđina*. Și-atunci, musai să se mărite! Și-atuncea pune mâinile așa și se pune aici, la

fereastă. O' că afară. Și se uită la steauă și-și face cruce. — Astea-s cu lucru lu Dumnezău, astea nu-s cu de alea... — Își face cruce și zice:

— Tu, stea, steluța mea,
Ce stai...

— Da' numa' la o steauă să se uite, să nu se uite la mai multe. —

— *Dar cum poate...*

— Numa' la una! Și nici mare de tot, că, cine știe, fi-o nărocu ei atâta de mare, o fi mai micuț... Și zice:

— Tu, stea, steluța mea,
Ce stai în loc și n-ai plecat?
Ia drumu-n lung și-n lat
Și-mi caut-a meu bărbat,
Care Ursătorile mi l-o ursât
Și Dumnezău mi l-o rânduit!
În vis să-l visez
Și mâine cu el să mă-ntâlnesc!

Dimineața se întâlnește cu un fecior; ori că-i el ori că-i ca el fecioru care-i e bărbat.

— *Nu mai existau și alte prilejuri când fetele încercau să afle cum le va fi bărbatul? În noaptea de Anul Nou...*

— Cu lumini de la biserică, da' io aia nu știu.

— *Dar când se țesea la război și rămânea ultimul fir și vergeaua?*

— Ei, da-da![16] Atunci aia se ia-n gură și se duce afară să vadă pe cine vede. Fecioru, dacă vede fată, aia-i e nevastă, și fata, dacă vede fecioru, ăla-i e bărbatu. Numa' nu-i adevărat, că io am luat și io... Și cu ochii-nchiși trebuie să te duci cu vergeaua-n drum. Numa' nu, aia n-o fost adevărat, numa' asta cu steaua, da. Tot m-am pus cu steaua.

— Pă cine-ai văzut? — baba, mama lu mama mea.

— Am visat cu unu ca țigani de negru! Da' nu-i urât, da-i negru-negru-negru. Și negru mi-o fost bărbatu. Negru.

— Și ai vorbit cu el?

— Da' de un' să vorbesc, că nu-l cunosc! Că l-am văzut că lucra acolo cu niște nuiele, ce știu ce o fi-mpletit.

Și de câte ori m-am pus, tot așa am visat și tot pe el l-am văzut. Și el mi-o fost bărbatu.

— *Maica Ruța, să ne apropiem de alt moment! Ce semne se crede că se arată când se apropie sfârșitul unui om?*

— 'Puă cum să nu se vadă? Oasele-s grele... Mă uit io la mine: mă scol, îmi fac patu și mătur soba și îmi aduc o vădruță de apă d-aciia, că vadra-i mare, n-o umplu nicicând. Că ăsta, moroșanu meu, dacă mă vede: "Las-că ți-o duc eu pân-acasă!" Astea-s semnele că m-apropii de groapa mea... [17]

— *Bun, asta-i după ce simți dumneata...*

— Așa-așa.

— *Dar eu vă urez încă mulți ani de acum înainte!*

— Apă' dumneata, da, numa' mie nu mai îmi trăbă.

— *Dar alte semne?*

— Visezi, visezi că cazi în gropi, visezi că ești în cimitir, pe la cruci, rătăcești, nu știi să ieși. Visezi cu popă, visezi cu biserică. Biserica, când îi în vis, îi o nenorocire.

— *De ce, nu e lucru sfânt biserică?*

— Da, numa' când o visezi în vis, îi nenorocire, te strigă moartea. Și îi aia, cucuveaua. Când cântă aia, îi moarte. Când o cântat la mine la grajd, acolo, la cămară, sus, o murit o nepoată a mea, fată mare de șaptesprese ani. De inimă o murit. Și-o murit la Timișoara, la spital. Și toată ziua mi-o cântat cucuveaua aia. Numa' nu ei, la fata mea i-o cântat. Fata mea i-o cusut poale de cununie. I-o ajutat; doi lați la noi o fost și doi lați la ea. Și ea o fost căpărită aici, în colț, după Nelu ăsta a lu Boboloș. Și atuncea io ies afară.
Zic:

— Du-te de-aciia, bată-te Dumnezău, că mi-ai luat pe tata, pe mama, mi-ai luat bărbatu! Acu, pe cine vrei să mai iei? Pe mine? Du-te, du-te, zic, acolo! — Io, cătă cucuveaua. —

Mă bag în sobă la ea. Ea cosea și s-o ris de mine. Zice:

— Te sfădiși cu cucuveaua!

Zic:

— 'Pă' ce să fac cu ea dacă vezi că s-o pus tot către mine?

— Las-o-n treaba ei, zice, că toată pasărea cântă-n limba ei!

Dimineața am căpătat telefon că-i moartă fata. Vine aia zberând, urlând... Neamurile, toate, să mă duc să-mbrac fata io, că ele nu știu și nu pot și...

— No, Ană, acu ce fac?

— Du-te, maică, că io stau acasă!

Și atuncea m-am dus acolo. Când am venit 'napoi cu fata, cu un camion din astea, de la colectiv, ne-o tăiat un iepure calea.

— No, zic, acu, către mama fetei și către neamuri, care-or fost cu noi, acu mai muri unu după ea! C-acu diavolu îi mai trăbă unu, nu s-o potolit cu fata!

Da' mama fetei zice:

— Taci, cobeo! Nu mai cobi! Că-i destul Aurica, să nu mai murim nicicare!

Zic:

— Acu ni-s gata unu! — De tri ori am repetat.

Și-atuncea, aia o fost vineri. Am adus fata, sâmbătă am ținut-o pe masă, duminică am înmormntat-o, duminică noaptea o murit a mea. A mea o fost grasă-grasă. Nu gras-gras, numa' așa, muiere bătută, de douăzeci și șasă de ani. Un nevăstoc! Și-atunci am venit de la pomană și bărbatu ei s-o dus la paza dublă. Ce știu io ce-o fost atunci de-o trăbuit pază dublă la sfat. Și noi două ne-am culcat: copilașu cu mine și ea singură-n pat.

Zice:

— Mâine ce lucrăm noi?

Zic:

— Ne sculăm și muiem ce-avem mare, să fie curat! Da', zic, tu ai chimeși destule, nu ne mai ducem la Paști la joc, ne ducem la mormânți, c-așa o vrut Dumnezeu să mergem la Aurica.

S-o sculat. Zice:

— Ne sculăm de dimineață?

— N-avem de ce, că-i ziua mare. — În Postu Paștelor. — Io bat și tu aduci, o' că bați tu și aduc io de la tine, de-aici, de la artz. Ne-am culcat fără grijă. Zici-că:

— Lasă lampa aprinsă, că mie mi-i urât, că vine Aurica!

Zic:

— Aurica nu mai vine cât îi lumea, că ea-i tăiată de doctori!

Da' copilu:

— Nu lăsa lampa aprinsă că pute-a petrol și io nu pot!

Am stâns lampa. Da' ea o-avut presâmțare să las lampa aprinsă. Copilu n-o vrut.

Io am zis:

— Stânge, maică, că iacă că el plânge că de ce țânem!

Aia o fost unspreșe. La jumătate la unspreșe. La jumătate la doispreșe vine bărbatu ei acasă că-l prind frigurile și-l doare inima.

— Mă doare inima! Acu mor io după Aurica! Mă doare inima!

Și l-o adus un om, de-aicea, de mână l-o adus până acasă.

— 'Pă', zic, n-ai șezut nimic la paza aia, că, iacă, de jumătat' de ceas te-ai dus.

— 'Pă' nu mai pot, că mor!

Da' copilu:

— Ha, tăticule, de ce să mori?

— Că nu moare tăticu tău, da' mi-s bolnav!

Și zice către ea:

— No, dă-te-ncolo!

Ana, nimic.

— Ano, dă-te-ncolo!

Zic:

— Ano, maichii, te pomeni-te că, iaca, el îi beteag, fă-i loc!

Nimic. O aprins lampa. Când se uită la ea, zice:

— 'Pă' cum îi Ana, că Ana-i tăta sânge la gură și uită cum zvâcnește sângele!

Io când am auzit, așa goală, numa' cum am fost în pat, n-am mai zis nimic, numa' m-am dus la doctor. Și m-am dus și i-am bătut în fereastă. Și s-o sculat omu așa cum o fost și și-o luat halatu și-o venit cu mine. Când o venit aici, la noi și o văzut, o pus aici o lumină și aici o uiagă care mărește. Zice:

— Îi moartă Ana! I-o pocnit inima că, iacă, merge sângele pe su piele la ea.

Apu' zbiară... Apu-atunci m-or dus pe mine la dispenzar că am leșinat și io. Și io nu mai știu cum or îmbrăcat-o neamurile. Io, când am venit, am găsit-o pe masă. D-atunci biserica până la miazăzi și după-amiază cimitiru-i a meu. Atunci, când vin acasă, mă pun și citesc în *Vechiul* și *Noul Testament*.

— *Maica Ruța, în momentul când omul a murit, uite, dumneata ai avut atâtea necazuri și nenorociri în viață, ce se face cu el?*

— Se spală...

— *Cine îl spală?*

— 'Pă' tot io mi-am spălat morții mei, da' fata mea n-am mai ajuns s-o spăl, o spălat-o verișoara mea și-or îmbrăcat-o. Se-nfierează mortu. Ia lumină de ceară și, atunci, faci aici, pe inimă, așa, stropi de ceară, cruce de ceară. Ceara aia arde, că-i lumina aprinsă și zice că arde locu subt ea. Și-atunci nu s-apropie Năcuratu de ceară curată. Și-atunci se pune tămâie, aicea și aia se numește că-i înferat.

— *Asta cine face?*

— Asta face cine... care-i acolo, la ăsta... Io, la morții mei, tot io mi-am făcut. Și după aia se-mbracă și se pune pră masă.

— *Cum se pune pe masă?*

— Masa vine-mbrăcată în ponevi frumoase și perină la cap și-atunci se pune mortu cu capu către miazănoapte și fața către miazăzi. Și alții vreau să îl pună așa: capu către apus și fața către răsărit. Care cum vreau. Și-atunci se cântă mama o' muierea mortului.

— *Când se cântă, se cântă și noaptea?*

— Și noaptea și ziua și-n zori și până-l duce la mormânți...

— *Se cântă dimineața, în zori, un cântec anume?*

— *Zorile.* Numa' la noi nu se mai strigă *Zorile* acu... de când o murit maica mea.

— *Când era? În ce an?*

— De la 1920 nu se mai strigă *Zorile* la noi. Se strigau frumos: "Zorilor, surorilor..."

— *Cine le striga?*

— Neamurile.

— *Neamurile sau anumite femei?*

— Or fost și anumite femei și neamurile. Stăteau la fereastă. Ele ședeau cu fața către mort, cu fața către casă, în drum.

— *Nu se așezau cu fața către răsărit?*

— Nu! Cătră mort!

— Zorilor, surorilor,
De ce stați și ați pornit
Și pră ăsta îl porniți?
Și se duce de la noi,
Și nu mai vine 'năpoi;
Și se bagă în pământ
Și nu mai vine nicicând.

Vorbe frumoase... Of, Doamne... Multe vorbe, multe...

Vai, săraci mâinile tele,
Mult ai lucrat tu cu ele,
Azi se bagă în pământ
Și putrăzăsc
Și mai mult nu mai muncesc.
Oi, săracă gura ta,
Mult ai vorbit tu cu ea,
Și ți-ai condus casa cu ea.

Lucruri frumoase-frumoase !

— *Poate vă mai aduceți aminte alte versuri!*
— Da de unde... Atâția ani! Din '20 și acuma-i '75.
— *Și cum se încheiau Zorile?*
— Cu "Dumnezău să-l odihnească!"
— *De câte ori se cânta?*
— Dimineața, până-n ziuă.
— *În care zi?*
— În care-l duce la groapă. A tria.
— *Femeile cum se cântau?*
— Au... Apu' cum m-am cântat io după fata mea? Și după bărbat! Și după tata și după mama și după toți.

— Tata meu și bunu meu,
Mama mea și scumpa mea,
Ce-ai făcut și ce-ai lucrat

De pră mine m-ai lăsat.

Și te duci și nu mai vii,

Doru să îl mai răsfire!

Doamne, c-atuncea știi, atuncea știi, c-atuncea ți-e dor. Și-atuncea știi ce să zici. Și toată lumea se cântă dup-a lui.

— *Se făcea ceva ca să nu se mai întoarcă mortul?*

— Atuncea se pune rug în sicriu și se pune ai, usturoi și o mână de tărăță roată, sub pânză, pe placaju ăla, ai văzut, care-i acolo. Sub pânză se pune tărăță, mac. Aia se leagă. Și-atunci o cruce de rug că să se-nspine Năcuratu, să nu s-apropie de mort.

— *Dar ca să nu se facă strigoi ce se făcea?*

— Astea-s! Numa' bărbatu meu o venit. Bărbatu meu o venit 'năinte de șase săptămâni să-i facem pomana. Și el o venit și copiii, fata mea și ginerele or fost la... o fost un film... Și ea o zis:

— Io m-aș duce!

— Duce-vă-ți, dragă, duce-vă-ți și voi, că vi-s tineri!

Și io rămân acasă. Și el, dragii mei, o venit. — Da' io n-am știut că-i el. — Numa' o fost un om: alb-alb-alb, o strălucit țoalele de pe el așa ca și când ar fi fost îmbrăcat într-un metal. Și io am ieșit... Numa' am auzit ceva tupănind o' că ușa scârțâind. Și tata meu o fost în grajd, între marve, între boi, între vaci. Și el o stat așa înăntea ușii. O stat așa. Așa o stat.

— Mă, zic, cine ești tu? — și-am pus mâna. Cine ești tu?

Și-o perit. Și-atuncea io moart-am fost:

— Tuțule, vină, că aicea, iaca, nu știu cine-o fost aicea și-o perit!

Ș-atuncea tata meu zice:

— Fă-ți cruce și te bagă-n casă și n-avea grijă! Lasă lampa aprinsă până vin copiii.

Și-am lăsat. Și, când or venit ei, le-am spus:

— Să nu mă mai lăsați singură, că ăsta numa' tată-to o fost!

Da' el o și fost! Io n-am mai durmit toată noaptea, tot tămâne am băut și molitvă. Pe urmă, la tri nopți, îl visez .

— Mă, zice, numa' ești bolândă, că n-am venit să-ți fac nimic, numa' să te vād!

— 'Pă', zic, nu ești tu, tu ești dracu, atuncea. Mie nu mai îmi trăbă, la mine să nu mai vii tu. Să stai cu morții și io să stau cu viii!

Și-apu nu l-am mai visat un an de zile. La un an de zile l-am visat c-o venit și și-o pus obrazu, așa, lângă a meu. Și m-o țucat. Și zici-că nu-i bine când te țucă mortu, da' iacă c-am trăit.

— *Și după ce se pleacă cu mortul de acasă?*

— Îs stările, pe drum. Cântă popa *Evangelhia* și stau pe drum cu el. Până la cimitir, aicea stă în cinci locuri, că cinci locuri avem. În crucea uliții stă.

— *Cine face groapa la cimitir?*

— 'Pă' pe cine pui. Se pun șapte oameni. Se pun care-l duc și unu face groapa și șase-l duc. Și-ăl ce face groapa capătă oală, cârpă și ștergură. Și ăștia care-l duc capătă numa' șterguri o' cârpe, ce vrea omu să pună. Și-atuncea aia, când vii, zice că s-o arunci în groapă, să nu se facă strigoi.

— *Și la cimitir?*

— Îl lasă acolo o țără destupat să-și ieie neamurile rămas bun, familia. Și-atunci îl astupă, pune popa vinu pe el...

— *Nu se dă și o găină peste groapă?*

— Nu, la noi nu. Găina se dă acas' și-un cucuruz și-o lingură de lemn și-n ea apă.

— *Cui se dă?*

— Dacă-i om, se dă la un copil, dacă-i muiere, se dă la o fată.

— *Cine dă?*

— Care rămâne casnică, stăpânu. Se dă... se spală picioarele la găină cu apă și-i dă ca să-i rășchie calea la ăl de-o murit. Aia se dă găina.

— *Ce fel de cale?*

— 'Pă' calea mortului, să fie calea curată și măturată! Și mătură se dă.

— *Dar în groapă nu se aruncă ceva?*

— Bani. Numa' bani.

— *Și după ce s-a tras pământul?*

— Se spală oamenii pe mâini, cei ce-or făcut groapa. Se spală pe mâini și capătă un colac.

— *Cine le dă colacul?*

— Care se duce cu straița. Este muiere anume, din altă casă, care bagă nouă colaci în straiță, nouă lumini, nouă lei. Și-atuncea la tot omu se dă colacu, lumina și leu. Și se spală pe mâini și capătă colacu și vin acasă la pomană.

— *Cum se face pomana?*

— Pomana se face: mâncare, băutură... Ce are omu. Taie oaie... Zupă face de altceva, zupă de părădais, o' zupă de păpricaș și crumpi... O' că taie găini, care cum au. Dacă-i de post, se face zupă de păsulă, groasă, slăită zicem noi și pește.

— *Și în ziua următoare?*

— Dimineața... Atunci se duc la mormânt, ocol mortu cu tămâne: unu din casă și doi din vecini.

— *Femei sau bărbați?*

— Femei! Se duc, frumos și nu vorbesc cu nime' când se duc și nici când vin.

— *De ce?*

— Nu-i voie, zici-că, să vorbești.

— *De ce?*

— Nu știu. Nu știu ce se crede. Așa-i obicei. Și-atunci acolo când ajungi, îl ocoli cu tămâne de tri ori și-i puni apă și-i aprinzi lumină. Și-atuncea vii acasă și se dă altă pomană la aștia care-s acia, vecini și casnici.

— *Se leagă mortul de groapă?*

— Se leagă.

— *Când?*

— Atunci, a doua zi, cu fir de lână neagră. Tri fire. Tri fire... Se ocoale și se leagă crucea.

— *Se dă foc?*

— Se dă foc cu câlți, care vreau. Da' la noi, baș acu, nu se prea mai dau foc.

— *După aceea, când se mai pune pomană?*

— La nouă zile.

— *Se dau haine de pomană?*

— La șasă săptămâni.

— *Cum se dau hainele de poamană?*

— Îți alegi ce vrei, țoale, tot... Și-atunci se pune pe pat și le slujește părintele ca să fie în aducerea aminte a mortului și să le poarte cutare, cui dă, sănătos. Și mortu să le primească în daru lui Dumnezeu, să le vadă... Da' nu le mai vede! Și zice muierea, când se-mbracă omu... Le pune, așa, în ușa, afară, vezi, aicea-n ușa, omul ce capătă țoalele. Și muierea stă-n luntru. Și aici îi pune doi colaci: aici unu și-aici unu, în umeri. Și-atuncea zice:

— *Stăi, Soare, mărturie, ca țoalile astea a lu omu meu să fie! Aici, pră pământ, să le poarte Ion — o' Pavăl, cum îl cheamă — și pră lumea alaltă să le primească a meu!*

Și-atunci să țucă și-s gata țoalele date de pomană.

— *Și colacii?*

— Îi mîncă. Colăcuți, așa.

— *Și nu se fac niște forme anume?*

— Ei... aia... prescura, pecetu prescurii.

— *Și apa cum se sloboade?*

— Apa mică-i la șase săptămâni și apa mare-i la un an. Se face-așa: se duce cu o vadră de apă la toți vecinii. Duce o muiere pră care-o pui, bătrână.

— *De unde duce apa?*

— Din fântână, de unde-o băut el, o' că de la artez. Se duce cu vadra muierea aia la toți vecinii și cu bocalu ce i-o tras apă șasă săptămâni. Și-atuncea pune ăsta și zice:

— Doamne, primește mortului!

Și sloboade cu bocalu...după ce-i gata dus la toți vecinii. Sloboade:

— Asta să fie a șărpilor,

A broaștelor,

A toate joavinelor,

A robilor de la robie,

Care n-au apă,

A feciorilor de la cătănie,

Care n-au apă,

La toate să fie!

Să fie apa mortului curată...

— Cum îl cheamă, Ion, Nicolae —

Să fie curată, num-a lui,
Să nu s-apropie nimic!
A lui să fie curată
Și asta ce-am dat-o înainte
Să fie a lu ăia!

Și aunci se dă bocalu la fata ce-o tras apa.

— *Întotdeauna se dă pocalul unei fete sau i se dă și unei neveste?*

— Nu, la fată curată, că numa' fata curată trage apă mortului. Și-atunci, la an, se trage cu vadra. La râu noi ne ducem. Ne ducem cu vadra, luăm apă de-acolo și iar așa zicem:

— Stai, Soare, mărturie,
Că dăm apă la robii de la robie,
La păsări, la orligani, la cioare,
La toate joavinele,
La șărpi, la șopârle,
La toate joavinele de pră fața pământului.

Atunci zice:

Dăm la Soare și la Lună
Și la Dumnezeu Sfântu
Ce-o făcut ceru și pământu!

Și atuncea dăm mortului:

Asta dăm lu cutare!

Și-atunci acolo facem o lumină așa: vezi, aici se-aprinde și-aici și-aici și-aici.[19] Și-atunci se pune într-o scoarță de ludaie — că știi dumneata ce-i ludaie — acolo se pune o țără colăcuț și lumina aia. Și tămâne se pune și-atunci se dă drumu pe apă. Cât se duce lumina pe apă, atâta loc are el să ia apă din râu lu Iordan, atâta apă are el.

Da' asta... Io am visat pe tata meu, că la tata meu nu s-o dus, că n-o fost baba curată, care i-o tras apa. S-o sucit scoarța, scoarța de ludaie care stă pe apă, s-o sucit cu fundu-n sus. Și-o zis tata meu:

— Vezi, num-atâta loc am eu, num-atâta loc am eu dă iau apă!

Apă' altă vadră am luat și i-am pus de s-o dus. Aia îi adevărat, că sufletu... Și aia-i la an, se duce la an. Te uiți după ea că se duce și-atuncea vii acasă și pui apă-n bocăli, că la an se pun patruzăci și patru, mărturia mortului.

— *Adică!*

— Da, mărturia mortului: patruzăci și patru de bocăliță, o' că oale, o' cânăți. Care ce vreau pun, pahară... Se-ncepe, se slujește popa pomana. Se face grâu cu bomboane, cu ăsta...aia se numește capu pomenii, părăstasu pomenii. Și-atunci mănăcă oamenii ăia 'năinte și-atunci se sloboade răchie și mâncare, pomana mortului.

— *Cât se ține doliu?*

— Care cât vreau. Iaca io din negru n-am mai ieșit de când mi-o murit bărbatu și mi-o murit și fata și tot neagr-am rămas.

— *Dar dacă moare un om tânăr, cât se ține doliu?*

— Un an.

— *Bărbații cum jelesc?*

— Ei jelesc cu barba, că nu se berberesc. Pân-la șasă săptămâni țin.

— *Iar femeile?*

— Femeile cu cârpe negre și cotrânțe negre și ce pot.

— *Cum se iese din perioada de doliu?*

— Când iese, ia țoale roșii și, dacă-s tinere, se duc la joc, se-ntorc pr-un ban. Când zice *Roata* își pun banu, douăzăci de lei ori douăzăci și cincii.

— *Cum se întorc?*

— Pr-un ban. Când o-ntoarce cine-o joacă.

— *De ce?*

— Ca să nu joace pră pieptu lui, numa' pră banu ăla.

— *Maica Ruța, dar dacă murea o fată nemăritată sau un fecior neînsurat, ce fel de înmormântare se făcea?*

— O, frumos! Fata vine mireasă și copilul iar mire. Cu cunună pră cap, fata, și la copil se face o lumină așa, de ceară, lată și pră ea se pune tot mărgelile și aia vine tot pră băț pus.

— *Nu se aducea și un pom?*

— Și pom, alții, da... Și pom încărcat.

— *Nu, un pom mare, să se pună la mormânt!*
— Se pune: prun. Prun, măr, păr, nuc... stejar... Alții se duc anume și pun.
— *Cum se tăia și se aducea pomul?*
— S-o dus un prieten de-a lui, o' că un frate, un văr, care ce-o avut. Acu la pocăiți
îs mulți pomi...

— *Dar înainte?*
— De când mi-s io s-or pus tot pomi roditori!
— *Exista un cântec al pomului?*
— Nu știu. O fi fost 'năinte de ce-am crescut io.
— *Dacă feciorul mort era logodit, ce făcea la înmormântare logodnica?*
— Punea iederă, fata care i-o fost drag lui.
— *Nu se făcea mireasă?*
— Nu. Ea o fost jelnică. I-o pus pom, da', vezi, atunci s-o pus brad, dac-o fost
căpărit. S-o pus brad și iederă. Și, vezi, ai dumneata drept, că s-o pus cântec că:

Iedera s-o-ntins
Cu bradu s-o cuprins...
...da' nu mai știu.

— *Cum adică?*
— 'Pă', vezi, cum s-o strâns fata cu el, așa și iedera s-o-ntins și cu bradu s-o
cuprins.

— *Dar de tămâiat, câtă vreme se tămâia un mort?*
— Șasă săptămâni se tămânează și-acuma. Și, uită-te, și la sărbători mari: la Paști,
la Rusale, la Crăciun, se tămânează. Fieștecare se duce la morții lui.

— *Este, în timpul anului, o zi a morților?*
— Au, în ziua de Aranzel. Atunci se duce cununi și flori și tămâne. Și la Vedenie,
când îi aia, în postu Crăciunului.

— *Dar focuri pentru morți se făceau?*
— La Joimari. Aia-i cu lemn de alun. Se fac, așa, niște băticele mici de alun. Și-
atunci, la ziua de Joimari se trage apa morților.

— *Cum?*

— Păi, așa, cu apă... Și slobozi, vezi, cum ți-am spus, pe iarbă verde și le dai la morți. Și-atuncea vii acasă și pui un rând de bocale, cum luăm noi. Unu aicea și unu aicea. Și-atunci aici, în mijloc, se face focu. Și te dai în lături că zici-că vin morții să se încălzească și să bea apă. Obicei bătrân, vechi!

— *Se mai ține?*

— Io fac și-acu! Io fac și-acu și vecinele mele, toate. Și dăm pomană noi, aicea, cotu nostru. Da' estă, pră alte uliți, care nu dau. Nu mai dau nici la Paști nici la Crăciun. Numa' noi, aici, cotu nostru, tot dăm.

— *Maica Ruța, te-aș ruga să spui drept ce crezi, morții trăiesc, dincolo? Au viața lor?*

— Au! Uită-te cum: corpu ăsta putrezăște, că-i pământ și se bagă-n pământ. — Dumneata n-ai fost niciodată la un mort să vezi că ce estă mortu-n pământ. Nimic! —

O murit un fecior ca bradu-aicea și, când o murit, soacră-sa... or avut podrum și s-or dus acolo. Și io m-am dus acolo și zic:

— Io mă bag să văd ce s-o ales din Pătru lu Toșa! — Frumos fecior! —

O cenușă albă ca... de hârtie. Știi, că de hârtie nu-i neagră ca de paie o' de tuleu, decât numa' albă, ușoară, că-i de hârtie. No, aia am găsit io pră Pătru lu Toșa. Cizmele dăsfăcute și... cenușă... Nu mai... nimic din el. Cenușă, asta estă omu. Da' sufletu, îi a lu Dumnezeu.

Apu' io am visat astă 'mneață cu fata mea că o venit și-o zis:

— Maică!

Zic:

— Au, Ano, apă' cu cine ești tu?

Zice:

— Mai c-o muiere!

Da' nu m-o spus cine-i muierea aia.

— 'Pă', zic, de ce-ai venit? 'Pă', zic, unde-i mama?

Zice:

— Îi pe-afară, nu știu cum o făcut c-o căzut!

— 'Pă', zic, du-te după ea!

Zici-că:

— Mă duc!

Da' n-o mai venit 'năpoi să-mi spună.

Asta am visat astă 'mneață. În postu lu Crăciun am visat-o c-o zis:

— Auzi tu, să nu mai plângi, nici după Costică! Că io nu știu nicicum și mă doare inima după el cum l-aș vedea, da' nu știu unde stă.

Zic:

— Să vii, că te duc io la el! Să-l vezi că-i... tot pră tine seamănă și-i nalt ca moși-so, ca tată-to. Și-i frumos. Și-i cuminte ca moși-to. Copil dăscucător!

— Maică, nu pot să vin, c-aicea nu-i cum îi aicea, să vini când vrei și să faci ce vrei. Aici ni-s sub lege!

— 'Pă' cum îi? Ce supt lege? — Io.

— Doamne, maică, 'pă' avem un moș! Numa' tu, când petreci pră careva la mormânt, să arunci cât-un leu și să zici: "Să fie a lu moșu!", să-mi dea când și când drumu să vin la tine. Că, zice, mie mi-i pagubă după tine, că te-am lăsat.

Ș-am zis:

— Vină, Ană, să te țuc!

— Nu pot, maică, să vin, că nu mi-s slobodă! Numa', iaca, o venit și tăticu cu mine.

— 'Pu', zic, unde-i el?

Zici-că:

— În drum, aicea, lângă trandafiri! Stă pră iarba verde. Și tata tuțu, tata meu.

— 'Pă', zic, hai să-i vād și io!

Io, așa, cum am ajuns, cam bolândoacă, m-am apropiat de el. Da' el o zis:

— Ho, nu te-apropia de mine!

Da' io tot m-am apropiat și l-am țucat pră bărbatu meu. Și m-am dat și cătră tuțu meu, cătră tata meu. El o zis:

— Du-te cu Dumnezău, că io mă duc cu boii la dealu-al mare, la holdă, și pră ei îi las să mai stea cu tine la divan.

Și-atunci io am zis cătră bărbatu meu:

— Mă, 'pu' cum poți tu să nu vii și să te ferești așa de mine?

— N-am voie! N-am voie!

— 'Pu' cum, mă, vi-s voi acolo?

— 'Pă', zici-că, uită cum ni-s...

Atunci io l-am prins așa, zic:

— Pune palma ta lâng-a mea!

Atunci el o pus, așa.

— 'Pu', zic, uită cum îi de curată și de albă.

— 'Pu', zici-că, trăbă să fie curată și albă. Da' n-am os. N-am os, uită-te.

Așa o pus mâna lui și-așa o făcut.

— Vezi, tu ai os, io n-am os. A mele oasă-s în pământ. Asta-i forma.

— 'Pă' ce formă?

Atâta am vorbit io cu el. Zici-că:

— Umbra. Umbra. Umbra ce-o porți tu pră drum. Aia ni-s noi, o umbră. O umbră. Și ni-s acolo toți ca cum îs stejarii-n pădure... — Bate-mă, Doamne, că-i Sfântu, astăzi, Vartolomei, și sacă rădăcina la grâu dacă vă mint... — Ni-s ca stejarii de pădure și stăm și ne rugăm și ne veselim și noi, când ni-i rându nouă. Și-i lume și-acolo ca și aici. Numa' să-ți dai de-aici dacă vrei să ai. — Așa o făcut cătră mine. — Să-ți dai de-aici.

Zic:

— Io-mi dau, numa-s pomete, nu-i pomană! Cine mai îmi pune mie pomană?

— Tu. Tu să-ți pui!

Și-atuncea io m-am băgat în sobă și ea o zis, 'ci-că:

— Io tot trandafiri rup, maică!

— Da' de ce?

Și-atuncea mi-o arătat cred că vreo cincizăci de neveste tot ca ea. Ș-un domn cătănesc. Zici-că:

— Țăsta ne conduce pră noi! Numa' io ți le-arat să nu mai plângi după mine, că nu mi-s numa' io dusă, uită ce-i!

Și atunci s-or luat amândoi și s-or dus. Tata cu fata. Și m-am pomenit, plângând, în pat, că io am zis că-s tot cu mine.

— 'Pu', zic, Ano, când vin io la tine la morminte, mă auzi tu?

— Te aud.

— Cum m-auzi?

— Ca când durăie când ploaie! Așa faci tu cu picioarele și așa aud io, un durăit.

— Da', zic, când te strâg, m-auzi?

— Cum să nu, numa' mereu. Mereu te-aud, maică. Noi știm tot. Știm tot. Toată viața ta. Da' să nu gândești să blastămi pră Costică.

— Nu, zic. Io să-l blastăm? Că io numa' pră el îl am!

Și visez cu ei. Numa' în toată noaptea io mi-s cu ei, de când s-or dus. Și când mă pomen, nu-s ei. Numa-i visez. Și, vezi, așa mi-o spus ea mie și el, bărbatu meu.

— *Maica Ruța, vă mulțumesc pentru cele pe care mi le-ați spus! Aș vrea să vă mai întreb ceva: câtă vreme credeți dumneavoastră că un om care i-a pierdut pe cei apropiați își mai aduce aminte de ei?*

— După cum îi sufletu și inima și după cum îl doare. Dacă estă muiere și n-o trăit bine cu bărbatu și n-o avut trai bun, fericire, aia își aduce aminte puțin. Da' io, cu bărbatu meu, nu i-am știut palma. Io așa bărbat bun am avut, c-o plâns lumea când m-am cântat, c-am zis:

Țucu-ți mânurile tele

Că io n-am știut cât îs de grele.

Că io nu i-am știut palma.

— *Dar jocuri de pomană s-au dat?*

— S-or dat. Plătește lăutașii, să nu plătească nime' numa' ăl de vrea să dea de pomană jocu. I-o plătit lăutașu și-o fost jocu a mortului.

— *Când se dădeau jocuri de pomană?*

— La sărbători.

— *Dar la câtă vreme după moarte?*

— La șasă săptămâni, la jumătate de an, când o vrut.

— *Praznice se fac la dumneavoastră?*

— Se fac.

— *Când?*

— Care când vreau. Da' acu s-or mai lăsat. Bătrâni, de ăștia, mai vreo doi-trei care țân.

— *Pentru cine se fac praznicele?*

— Pântru sfântu ăla care-l țâni.

— *Cum se sloboade praznicul?*

— C-un colac mare, așa. Și ăla se taie și se dă la toată lumea la biserică, și atunci cu ăla se duc când se-ncepe mâncarea.

— *Nu se menește și morților mâncarea?*

— Ba-ba-ba! Se sfințește popa și tămânează mâncarea.

[...] — Bună ziua, râu lu Iordan!

— Mulțămesc 'mneatale, fată frumoasă,

Stai pră scamn de mătasă!

— Că n-am venit să stau,

Numa' am venit să mă rog

Să mă speli de toate relele

Cum speli toate pietricelele:

Să-mi iei după cap

Piele de țap,

După obraz, piele de năcaz,

După țâță, piei de mătă,

După picioare, piei de căprioare

Și după tălpi, piei de șarpi!

Să-mi dăruiești:

Galbenă cosâță,

Albă peliță,

În obrăjori, doi bujori,

În ochișori, doi bumbișori,

În guriță, fag de miere,

În piept, Soarele,

Și-n spate, Luna,

Ăi bătrâni să mă cinstească,

Ăi tineri să mă iubească!

Plecai pră cale pră cărare,

Prân bucium buciumai,

Dragostele mi le-adunai,

De la fete frumoase,
De la neveste grase.
Că veni Maica Domnului
Pră cale, pră cărare:
— [cum te cheamă],
De ce plângi, de ce te tânguești?
— Da' cum să nu plâng,
Că m-o urât satu,
M-o lăsat bărbatu!
— Las', dragă, nu mai plânge,
Că io de subsuori te-oi lua,
Din apropiere te-oi arunca
Și toate dragostele
Ție ți le-oi da! [20]
— *Ăsta e descântec sau farmec?*
— Nu-i farmec. Ăsta-i descântec de la Maica Domnului.
— *Unde spuneați descântecul?*
— La râu. La râu, așa, dimineața, de aia zice: "Dis-de-dimineată/ Prân rouă și
ceață / Bucium buciumai, / Dragostele le luai."
— *Și cine mergea la râu?*
— 'Pu' fata cu baba.
— *Și cum vă așezați?*
— La marginea râului. Și-am dat bună dimineața: "Bună dimineața, râu lu
Iordan!" Ș-am luat uiagă și-am pus apă și-am dus la biserică. Și acolo lăsam apa la Maica
Domnului de sâmbăta seara — Asta numa' sâmbăta seara se face. — până duminică
dimineața. Duminică dimineața face popa slujbă-n biserică. La-mniaz îți iei uiaga și te
duci și depui în blid apa. Și, pângă blid pui lingurile așa, în sus. Și-atunci zici:
— Doamne, tu ajută,
Cum trag oamenii la biserică
Și cum trag oamenii din blid,
Așa să tragă feciorii la mine!

Să nu poată sta,
Să nu poat-îmbla,
Până la mine n-o da!

— Care ți-i drag. —

— *Dar sunt puternice astea? Se întâmplă?*

— Se-ntâmplă, domnule, se-ntâmplă...

— *Toată lumea care și-a făcut descântece din astea...*

— ... o avut năroc. Da-da.

— *Dar Numărătoarea Mare o știți?*

— O știu! Cine ți-o spus? [21] Du-te, fugi de-aicea, Potco...

— *Cum se face?*

— Cu tămâne. Iei tămânea-n degete, aici. — Mama lui [22] o-nvățat de la mine, ca mine știe. Ca mine știe. O venit să spun lu maica, lu baba lui. Și-atuncea, ce să vezi, io-i dăscânt lu babă-sa. Și mumă-sa, ușoară de cap: "Io știu, acu, ca tine!" — Atuncea vine o muiere care are bărbat beteag, o' tată beteag, o' copil beteag și aduce un ștergar curat și tămâne. Și tămânea io o țân aicea, așa, în degete. Și ștergura o țân așa, pră mâini. Și-atunci zici *Tatăl Nostru* 'năinte și zici:

— Doamne-ajută și mie,
Și [la bolnavu ăla, care-i bolnav],
Dacă-i de viață,
Să fie tămâne-a Tale,
Și dacă moare,
Să se moaie tămânea ca cârpa,
Să știm că moare!

Și zici *Tatăl Nostru* și zici:

— Doamne, tu ajută,
O fost un om mare
Și-o avut o săcure mare
Și-o tăiat un lemn mare
Și-o făcut mănăstire mare,
Cu nouă uși, nouă altare,

Nouă zugrăvele de soare.
Și-n ea cine șădea?
Șădea Maica Domnului.
În zugrăveala a mare,
Șădea Maica Domnului a Mare,
Și-n zugrăveala mică,
Șădea Maica Domnului a Mică,
Șădea Sfântă Măria Mică.
Și Maica Doamnului se lua
Pe niște dealuri ascuțite
Ca tăișele la cuțite,
Tot plângând și suspinând,
Grele lacrimi vărsând
Și căutând pră Fiul Sfânt.
Și se-ntâlni
C-un maistor de lemn în cale:
— Bună ziua, maistor de lemn!
— Mulțămim, Maica Sfânt-a noast'!
— De ce plângi, de ce te tânguești?
— Cum să nu plâng,
Să nu mă tânguiesc,
Că de când am pornit,
Toți fiii de maică i-am găsit
Și i-am cetit
Și i-am odresât,
Da' pe-al meu Fiu Sfânt
Nu-l mai găsesc pră pământ.
Nu cumva l-ai văzut?
— De văzut, nu l-am văzut,
D-auzât, am auzât,
Că l-or prins câinii de jidovi

Și l-or pirolat
Pră cruce de brad.
Și-o zis cătră mine... îî... să-i fac crucea mai mică, da' io, Maică, i-am făcut mai mare.

— O, maistor de lemn,
Afurisât să fii,
Și de mine și de Fiul Sfânt!
Mult să cioplești,
Da' puțin s-agonisești!
— Așa și îi, că maistorii de lemn tot săraci îs. —

Și se luă Maica Domnului
Pră niște dealuri ascuțite
Ca tăișele la cuțite,
Tot plângând și suspinând,
Grele lacrimi vărsând
Și căutând pră Fiul Sfânt.
Se-ntâlni

C-un maistor de fier în cale.
— Bună ziua, maistor de fier!
— Mulțămim, Maica Sfânt-a noastră!

De ce plângi, de ce te tânguești?

— Da' cum să nu plâng,
Și să nu mă tânguiesc,
Că de când am pornit
Toți fiii de maică i-am găsit
Și i-am cetit
Și i-am odresât
Da' pe-a meu Fiu Sfânt
Nu-l mai găsesc pră pământ.
Nu cumva l-ai văzut?

— Maică Sfântă,

De văzut nu l-am văzut,
D-auzât, am auzât
Că l-or prins câinii de jidovi
Și l-or pirolat
Pră cruce de brad.
Și-o zis cătă mine să-i fac piroaiele mai mari, da' io, Maică, i le-am făcut mai mici.

— O, maistor de fier,
Alduit să fii
Și de mine și de Fiul Sfânt!
Puțân să ciocnești,
Mult s-agonisăști.
Și s-o luat Maica Domnului
Pră niște dealuri ascuțite
Ca tăișele la cuțite,
Tot plângând și suspinând,
Grele lacrimi vărsând
Și căutând pră Fiul Sfânt.
Se-ntâlni
C-o roască-broască-n cale.
— Bun întâlnit, roască-broască!
— Mulțămim, Maica Sfânt-a noastă!
De ce plângi, de ce te năcăjești?
— Da' cum să nu plâng,
Să nu mă tânguiesc,
Că de când am pornit
Toți fiii de maică i-am găsit
Și i-am cetit
Și i-am odresât,
Numa' pe-a meu Fiu Sfânt
Nu-l mai găsesc pră pământ.

Nu cumva l-ai văzut?
— Maică Sfântă,
De văzut nu l-am văzut,
De auzât, am auzât
Că l-or prins câinii de jidovi
Și l-or pirolat
Pră cruce de brad.
Numa', Maică, nu mai plânge,
Că și io am avut
Nouă copilei,
Mititei-mititei,
La ochi borborosei,
La picioare crescurei.
Și-o venit Roata-Porhoroata
Și dintr-odată mi i-o omorât.
— O, roască-broască,
Alduită să fii
Și de mine și de Fiul Sfânt!
Pră pământ vei muri
Și te vei usca,
Nu te vei împuți!
Și izvoarele
Unde vei fi tu,
Apa bună va fi,
Și unde nu vei fi tu,
Apa bună nu va fi!
Mai spune-mi o dată vorba ta
C-ai încălzit inima mea.
— O, Maică Sfântă,
Nu mai plânge,
Că io-am avut

Nouă copilei
Mititei - mititei,
La ochi borborosei,
La picioare crescurei.
Și-o venit Roata-Porhoroata
Și dintr-odată mi i-o omorât.
— O, roască-broască,
Alduită să fii,
Și de mine și de Fiul Sfânt!
Pră pământ vei muri,
Și nu te vei împuși,
Și te vei usca.
Și apa unde vei fi tu,
Apa bună va fi,
Și unde nu vei fi tu,
Apa bună nu va fi!
Și o plecat Maica Domnului
Pră niște dealuri ascuțite
Ca tăișele la cuțite,
Tot plângând și suspinând,
Grele lacrimi vărsând
Și căutând pră Fiul Sfânt.
S-o-ntâlnit
Cu Ion Sântion în cale.
— Bun întâlnit, Ioane Sântioane!
— Mulțămim, Maica Sfânt-a noastră!
De ce plângi, de ce te tânguești?
— Cum să nu plâng,
Să nu mă tânguiesc,
Că de când am pornit
Toți fiii de maică i-am găsit

Și le-am cetit
Și i-am odresât,
Numa' pe-a meu Fiu Sfânt
Nu-l mai găsesc pră pământ.
Nu cumva l-ai văzut?
— O, Maică Sfântă,
De văzut nu l-am văzut,
Da' de auzât, am auzât
Că l-or prins căinii de jidovi
Și l-or pirolat
Pră cruce de brad.
Numa' mergi la porțile lu Pilat,
C-acolo-l găsești
Răstignit pră cruce de brad.
Și s-o dus Maica Domnului
Pră niște dealuri ascuțite
Ca tăișele la cuțite,
Tot plângând și suspinând,
Grele lacrimi vărsând
Și căutând pră Fiul Sfânt.
Când o ajuns la poarta lu Pilat
O dat cu picioru stâng,
Nu s-o dăscuñeat;
O dat cu mâna stângă,
Nu s-o dășchis,
Nu s-o dăscuñeat.
Când o dat cu picioru drept,
Poarta s-o clătinat;
Când o dat cu mâna dreaptă,
Poarta s-o dășcuñeat.
Și s-o apropiat de Fiu Sfânt

Și el, după cruce,
O vorbit și-o zis:
— O, Maica, mea,
Cine va ști umbletu tău,
Prântru sufletu meu,
Și-l va spune
La vreun om bolnav,
La vreo nevestă-nsărcinată,
Care nu poate să nască,
La vreo marvă bolnavă
Io acolo mă voi arăta,
Boala i-oi lua.
Și cine va ști
Și nu va povesti
Nu va vedea porțile mele!
Că cine va ști
Și va povesti
La vreun an, la o lună,
La vreo zi bună,
Io de mână l-oi lua,
În grădina cu flori l-oi băga,
La făclii aprinse
Și la mese-ntinse.
Cine va ști
Și nu va povesti
Vai de el va fi.
L-oi duce la mese strânse
La făclii stinse.
Că n-am avut, Maică, pră nime',
Numa pră Marta și Maria,
Surorile lu Lazăr.

Și ele flori culegeau,
Din ochi lăcrămau,
Cununi împleteau.
Din cununi se făceau albine,
Albinele făceau ceară,
Să nu poată lumea să piară
Fără lumină de ceară.
Doamne-ajută ca am gătat!

— *De unde știți asta?*

— De la baba mea.

— *Ați văzut-o și în vreo carte?*

— Nu! De unde carte?

— *Și, după ce ați rostit descântecul, ce ați făcut?*

— Atuncea tămânea, vezi, vorbind atâta, spunând atâtea, s-o muiat. Dacă s-o muiat pe un loc, mai o zi trăiește omu, dacă de pră două, mai două. Dacă toată-i ca ceara, ca cârpa, atuncea moare. Moare. Asta când spui, de-i de sculat, se scoală, de-i de murit, moare. Numa' asta îi! Nu că nu, c-apu or văzut și Topolovățu și toate satele!

— *Dumneata ai descântat?*

— Am dăscântat. Ooo, că vine lumea la mine. Întreabă: "Cât mi-s dători?" "Un leu!" Alta-mi dă cincii. Nu-mi trăbă, că vai de aia muiere care dăscântă și primește taxă.

— *De ce?*

— Nu-i voie. Nu-i voie! Nu. Leacu nu-i cu sacu, numa' cu petacu!

— *Când vin alte femei la dumneavoastră, ce alte descânțetece vă mai cer?*

— Apăi de diochi, de pocit... Că, Doamne, vaca lu vecinu ăsta o vrut să moară. Și i-am dăscântat și i-o trecut.

— *Cum se face un descântec de pocitură?*

— Apă' de pocit, că l-o pocit. Se face cu apă, tămâne-n apă și nouă boambe de grâu. Și-atunci acolo bagi tu cărbuni.

— Doamne, tu ajută! Dacă-i trece, să stea cărbunele, să sfârâie și să se ducă-n fund, a doilea iară-n fund și unu să steie-n gură!

Atunci îi leacu. Și dacă se duc toți tri-n fund, atunci moare.

— *Și nu zice nimic?*
— Iar amin Constantin,
Descâtecu Sfintei Maicii Mării.
— Fugi, diochi,
De la [cutare] din cap,
Din vâni,
Din gene,
Din sprâncene,
Din dinți,
Din măsele!
C-o plecat pră cale pră cărare,
S-o-ntâlnit cu pocitura mare-n cale.
Și iar o luat
Și s-o aruncat
În ochi,
În gene,
În sprâncene,
În dinți,
În măsele.
— Fugi d-aciia,
Că io cu sufletu te-oi sufla,
În munți și-n codri te-oi mâna!
La fata lui Lilăr Împărat,
Că ea te-așteaptă
Cu mesele-ntinse,
Cu făcliile aprinse.
Ea te poate sălășlui,
Ea te poate odihni!
[Cutare] nu te poate sălășlui,
Nu te poate odihni.
— Să vă duceți

Din cap,
Din mâini,
Din gene,
Din sprâncene,
Că cu apă v-am adăpat,
Cu tămâie v-am tămâieat,
În munți și-n codri v-am mânat,
Unde cocoș nu cântă,
Glas de om nu se răspunde,
Unde-s munții năumblați,
Necălcați,
Acolo să vă duceți,
Să v-așezați!

Apa aia o dau, atuncea la... ăsta. Și aia se spală acasă de tri ori și ce rămâne aruncă pră un câine o' pră o mîță.

— ... *De ce?*

— ... Să se ducă pră câini și pră mîț pocitura.

[...] [24]

— Iesă la altu bubă la nas, la mână, la picior, la... te miri unde. Și atuncea, iei ai, dacă vrei cu ai, dacă nu, cu miere de la albine și cu tri fire de paie de săcară. Și zici:

— Doamne, tu ajută,

Plecară bubele

Pră cale pră cărare

Și se pusără la un pom

Să-și facă de mâncare.

Și buba rea s-o mâniat

La [cutare] în cap [o' în mână] s-o aruncat.

— Fugi,

Bubă roșie,

Bubă vânătă,

Bubă verde,

Bubă puioasă,
Bubă galbănă,
Bubă turcească,
Bubă țărănească,
Bubă țigăneacă,
Bubă sârbească,
Buba bubii,
Muma ciunii!
— Fugi,
Că cu ai te-am ait,
Cu sare te-am sărat,
În munți și-n codri te-am mânat!
Că vine Maica Domnului
Pră cale pră cărare
Și vă ceartă foarte tare.
— Fugi, bubă rea,
De la [cutare]
Din cap,
Din vâni,
Din mâini,
Din gene,
Din sprâncene,
Că vine Ilie Sântilie,
Cu caru de vânt,
Cu bātu de trestie,
Și omoară toți morońii,
Toate bubele,
Toți străgońii,
C-o fi buba cu amănătură,
Cu făcătură,
Cu ceasu stat,

Cu Duhu Năcurat.
— Să fugiți de la [cutare]
Din cap,
Din vâni,
Din gene,
Din sprâncene,
Că io cu ai v-am ait,
Cu sare v-am sărat,
În munți și-n codri v-am mânat!
Să rămână [cutare]
Curat, luminat,
Ca argintu strecurat,
Ca locu ce-o picat.

[...] [25]

— Tatăl Nostru, carele ești în cer, sfințească-se Numele Tău, vină Împărăția Ta, fie Voia Ta, precum în cer, așa și pre pământ. Pâinea noastră cea de toate zilele dă-ne-o nouă astăzi și ne iartă nouă păcatele, cum iertăm și noi greșiților noștri. Și nu ne duce pre noi în ispită și ne mântuiește de cel rău. În numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh.

Doamne-ajută!
La tine mă rog
Să-i dai leac lu Ion,
Că-i beteag — îi bolnav —
Todosie Ogrăștiana
Budiana Floare Brânda,
Care coțeste coturile
Și mărește numele
Și strigă darurile.
Un stol de mare biserică
Cu nouă uși,
Nouă ușițe,
Nouă ferești,

Nouă ferestuiचे.
La ea cine şedea?
Şedea Maica Domnului
Şi-mi cânta, şi-mi plângea
Şi-mi adevăra
Că cei cinci câini de jidovi or prins-o,
Cu cercuri de fier or strâns-o,
Cunună de spini i-or făcut,
Pră cap i-or bătut.
Prin sânge şi prin usturime
O strânse-n braţe
Şi-o cuprinse.
— Fii, Maică, iertătoare,
Că nu eşti, Maică,
Numa' prântru mine
Şi prântru tine,
Numa' eşti, Maică
Prântru lumea toată.
Să nu poată fi
Fiică fără maică,
Maică fără fiică,
Soră fără frate
Şi frate fără soră.
Să nu poată fi
Nici vecinii ce-s vecini
Unu fără altu.
C-o venit vremea
Să ne rugăm
La Domnu Iisus Cristos
Care ne-o dat cruce şi post.
Patruzăci şi patru de sâmţi

Cu patruzăci și patru de sâmtoaîne,
Patruzăci și patru de îngerî,
Cu patruzăci și patru de îngerîță,
Toate stați și rugați
Și lu Ion îi ajutați
Din ce gođ de boală o încăput.
Că el s-o rădicat
Cu prinoasă groasă,
Cu făclii aprinsă,
Să vă cinstească,
Să vă dăruiască,
Să-i lăsați capu,
Măinile,
Vânile,
Să rămână curat, luminat,
Ca argintu curat.
Că întâia sărbătoare,
Afar-o ieșit
Și pră Sfinte o năgăzât,
Cu aburii le-o aburat,
Cu picioru le-o fi călcat,
Cu mătura le-o fi măturat,
Masa le-o fi vărsat,
Paharele, toate, le-o fi spart.
— Fii, Maică, iertătoare,
Și iartă-l
Din ce gođ de boală o fi încăput!
Că ne-am rugat
La Domnu Iisus Cristos
Să-i fie pace, liniște și sănătate.
— Ajută-i, Doamne!

Unde-am pus mâna,
Pune-ți, Doamne, mila!
Io, dăscântătoare,
Maica Domnului, lecuitoare.

[...] [26]

M-am dus la plug
Cu cai roșii,
Am arat pământ roșu,
Am sămănat grâu roșu.
Grâu roșu o răsărit,
Cu seceri roșii
M-am dus de l-am plivit.
O crescut mare, s-o copt.
M-am dus cu oameni roșii,
Cu fete roșii,
L-am tăiat.
Atunci am strâns cruci roșii,
L-am dus acas' cu cai roșii,
Cu cocie roșie.
Am trierat cu cai roșii,
Am făcut vrauri roșii
Și l-am întors cu lopeți roșii.
L-am pus în saci roșii,
L-am dus la moară roșie,
Am făcut făină roșie.
L-am adus acasă
L-o frământat muiere roșie,
O făcut pită roșie.
Pita roșie s-o mâncat
Și roșăța
De la [cutare] om

S-o gătat.

— *Cum vă pregăteți înainte de a spune? Cum ați făcut?*

— Când am sămănat grâu roșu și atuncea, cum o crescut, iaca, până la pită, pân-la gătat. [...] [27]

Da, moare! Moare omu când îi făcut lucru ăsta. Iei natura lui pră fuior de in și torci fuioru cu furca îndărăt și cu fusu-ndărăt. Zici:

— Doamne, tu ajută!

Nu torc fuioru...

— Și natura lui să fie pră fuior... —

— *Adică ce e natura lui?*

— 'Pă' ce-i natura lui? Ce, dumneata nu știi? Și zici:

— Doamne, tu ajută!

Nu torc tortu,

Numa-i torc oasele lui,

Să nu poată să se ducă

Cu altă muiere

Afară de mine.

Și-atuncea zici:

— Doamne-ajută!

Nu-i suc tortu,

Numa' natura,

De sus în jos,

Să n-aibe legat nici un os.

Nu-i leg fuioru,

Numa-i leg

Vâna groasă

Dântră oasă,

Vâna mare,

De la spinare,

Vâna mică

De la pulică. — Iartă-mă, Doamne! —

— *Bine, bine!*

— Și-atuncea:

Să nu poată

Să se ducă cu alta.

Când s-o duce,

Junghiuri în inim-o căpăta.

Că io-i leg oasele

De sus până jos,

Să nu mai rămână

Nici un os.

Și-atuncea alea le bagi în lăcăt și lăcătu-l încuî și, dacă vrei să moară, îl lapezi în apă. Și, dacă vrei să nu moară, îl pui la un corn, sus în pod. Și-atuncea îi dai apă. — Când îl vezi că moare și se frânge, că rupe pământul cu mâinile și cu dinții. — Te duci și iei alea și le speli și-i dai apă din aia să se spele și să bea. Atunci îi trece. Da' dacă nu, atunci te uiți la el cum moare. I se frâng oasele. Fac oasele pâc-pâc-pâc-pâr... în el... Doamne! Iartă-mă, Doamne, că io nu am făcut din alea!

— *Dar s-a întâmplat, ați văzut?*

— Iu, Doamne! Est-aici unu, pră uliță. O verișoară a mea l-o legat, c-o fost fata ei după el. Și l-o legat și-o fost gata-gata să moară. Și m-am dus și m-am rugat de ea și i-o făcut. Da' tot nu-i mai om de-atunci! O rămas cu bai... Are bai cu capu și pică și nu-i mai om zdravăn.

[...] Dacă vrei să nu facă muierea copii, te duci și rupi aluat din pita ce se frământă de nuntă cu cinci degete. Și spui că: "cu cinci degete, cinci ani să nu facă copii!" Și cu ața de la chică 'nozi colacu ăla. Îl 'nozi câți ani vrei să nu facă. Le-ai legat rodu la amândoi. Și atuncea, câți ani legi, atâția ani nu face copii.

— *Ăsta-i farmec?*

— Tot farmec!

— *Deci care ar fi deosebirea între descântec și farmec?*

— 'Pu' farmecu-i farmec și descântecu-i cu daru lu Dumnezeu. Și ăsta-i cu-a lu dracu. Da: "Doamne-ajută, drace-ascultă, să faci și să izbâdesc unde gândesc!" Și astea-s lucruri de moarte, farmecele. Și alea, descântecele-s cu Tată Sfântul. [30] Numa' astea-s

păcate mari, când faci la unu. Păcate mari! Că moare omu ca pământu! N-am făcut alea, că n-am avut cum.

[...] [31]

Și, atuncea, preuteasa zice:

— Doamne, popo, cum vorbește satu de familia noastră!

— De ce?

— 'Pă', zice, uite, că sârvițoarea noastră-i gravidă!

— 'E-'pu', zici-că, asta-i treaba ei!

— E, da', bine, zice satu că-i cu tine!

— Asta-i treaba mea!

— Ei, da' mie-mi pare rău!

— 'Pu' asta-i treaba ta!

Atât.

[...] [32]

Unu o fost, o zis către o nevestă, zici-că:

— Măi, tu! Tu ești gravidă!

— Iar popă. —

Zici-că:

— Da' tu știi că io-am visat că faci copilul fără nas dacă nu vii la mine să-i fac slujbă?

— 'Pu', zice, vin, părinte, numa' când?

— Miercuri dimineața! Miercurea-i bine de făcut slujbă!

Se duce biata muiere. El i-o făcut slujba cum o știut el. Muierea se sfădește cu bărbatu acasă. Bărbatu ei o fost casier comunal și, 'nainte-vreme s-o plătit darea la casieru comunal, nu ca acu, la preceptor. Și ea i-o spus:

— Uită, bată-te, c-aș fi făcut copilul fără nas, dacă nu m-aș fi dus la popă să facă slujbă! [33]

— Bine că Ț-o făcut!

Atuncea, sâmbătă seara, când s-o băgat popa-n biserică la sfânta vecernă, el se duce la preuteasă să-i schimbe niște crițari, c-atuncea așa o fost. Preuteasa îl scoate afară. El se duce la popa:

— Părinte, am lipsă de niște crițari că vin oamenii și n-am să restitui 'napoi rest de la banca de zece, o' că de cinci, cât îmi dau.

El strigă din ușa bisericii:

— Mariți, prinde lipsa omului!

Acuma el s-o dus 'napoi și n-o mai zis de bani, o zis de ce-o știut el.

Când vine popa zice:

— Da' tu de ce ai strigat să mă duc să mă culc cu casieru?

— Fie-ți, facă-ți, trăsni-te-ar, dobitoaco! Netrebenco! Păi el o venit la mine după bani!

— Păi iaca ce-o zis către mine!

— Și ai făcut?

— Am făcut!

Atunci, dimineața, se-ntâlnește popa cu casieru:

— Bună dimineața, schimbător de bani! — popa.

— Mulțămim dumitale, punător de nas! — casieru.

Și atuncea nu s-or mai sfădit, n-o fost nimic. Unu o fost neguțător, unu o pus nasu și altu o schimbat banii. Doamne, copile-copile, că nu mai știu ce să-ți spun.

[...] [35]

O fost un moș și o babă. Și n-or avut copii. Și-atuncea, mai târziu, ei or avut o fată... și-atâta de frumoasă, ca o zână. Toată lumjea o cerut-o. Și toți, bogați! Moșu o făcut o cină când o căpărit-o, c-o fost sărac, n-o mai putut să facă și nuntă. Atuncea, dac-o dat-o după ăla bogat, toți or zis:

— Da, că-i frumoasă, numa-i săracă!

Da' el o zis:

— Las-o, că nu-i săracă, că am și io două răzoruri de pământ! Și pământu mi-l țân mie, numa dau doi trăgători, doi junci și doi împingători, doi porci care râmuie-nainte. Și-i dau doi bagă-n gaură, doi stupi și păru dân coastă, jos, în vale.

Și-atuncea i-o dat. Și el, seara, zice către babă:

— Vezi, babo, acu să fim avută barem tri fete, toți bogații ar fi venit pețitori și-ar fi luat fetele noastre! Numa' tu numa' una ai făcut!

Dumnezău o fost la ușă și-o zis:

— Lasă, că io-ți dau mai două, că ți-o fătat căteaua și ți-o fătat purceaua! Te duci și le aduci în pat! Dimineață ai mai două fete.

Și atuncea s-o dus și o adus cățalușa și o purcică. Și dimineața or fost fete, cum a lui, așa alea. Atuncea s-o năcăjit moșu că nu le cunoaște: apu' care-i fata lui? O măritat și pră alea. Tot bine. Dumnezeu o zis:

— Te duci la ele, că-i ușor de ghicit! A ta, care-i a ta, îi focu făcut, oala la foc pusă și ea-i cu furca-n brâu, paturile făcute, soba măturată. Aia-i a ta, care-ai făcut-o tu! Și care doarme-i purceaua și care-i dusă-n sat îi căteaua.

Și-atunci, vezi, a noști oameni zic că când te duci acasă, vezi, undeva, și-i ușile dăschise și nu-i ea acasă, aia-i căteaua. Care doarme-i purceaua. Acu, cu mine, ce-oi fi? Mie-mi place și somnu, mă cam duc de acasă și-i dăschisă... numa' am năroc că nu se mestecă nime' la mine. Care mă judecă? No, vezi, că și o poveste ți-am spus!

[...] [36]

Și-atuncea un om i-o murit... Ba, nu i-o murit, numa' o avut muiere, o fost, așa, cam nătăfleată, n-o fost așa pricipitoare, să se-nvârtă, să trăiască-n lume cum trăbă. Și o avut un ficior. Și-o luat o fată și s-or încuscrit cu altă muiere.

El s-o dus el cu cuskra să târguie ce trebuie de nuntă. Și-atunci o însărat și-o trecut trenu. Și și-or luat o cameră cu două paturi. Și după ce-or târguit, îmblând, o trecut trenu. Noaptea el zice:

— Cuscra, prin vis vorbesc! Aș veni la dumneata-n pat da' nu-ndrăznesc!

Zice:

— Îndrăznește, îndrăznește, că și cuskra prin vis vorbește! [37]

No, asta-i glumă.

[...] [38]

Mai am o poveste, numa' aia-i mare, nu pot să ți-o spun acuma, că mă duc să-mi fac de cină. Aia-i mare, mare. Au, Doamne! Aia mi-o povestit-o unu de la muntele Găina când am fost io mic-atâta! Veneau, știi, cu ciubere. Și io-am fost mică, numa' iute am prins. Și-o stat în vatra focului, acolo, la noi în casă, și s-or încălzit și-or dăspuiat la cucuruz ai noștri oameni și-o dăspuiat și el cu ei și ne-o povestit că zici-că... așa o fost, nu că n-o fost.

O murit tata și o rămas mama. Și-o murit și mama și-o rămas copilu singur. Cu o casă ca o ciuparcă, așa o făst acolo cășile.[39] Și el, de singurătate, o zis:

— Dăcât să mor aici, flămând și năcăjit, mă duc să mă bag slugă la un bogătaș. —
În satu vecin. —

S-o dus și s-o băgat. I-o dat:

— Cât ceri, Ioane, la sâmbrie, la an?

'Ce:

— Cât vrei dumneata să-mi dai!

Zice:

— Uită-te, îți dau o sută de florinți la an și-ți dau o vițălușă! Cum ți-o îngrijești și cum o crești, așa o ai!

Da' Ion, atâta de fălos... — Așa i-o zis lui, Ion Săracu. — ...atâta de fălos o fost și-o-ngrijit marvile și, dac-o văzut vreun om sărac c-o sarcină-n spate, s-o dus la el și i-o ajutat, o luat-o el. Și bun copil, bun prăstă formă! Când anu s-o-implinit, vițălușa i-o murit și numa' o plâns, alta n-o zis.

Stăpânu zici-că:

— Acu ți-o murit vițălușa, acu-ți dau alt an!

I-o dat banii și i-o zis:

— Îți mai dau la alt an iar-atâta și-ți mai dau un juncănaș. Dacă vițălușa ți-o murit, apu' la alt an, îți dau un juncănaș.

Iar o muncit Ion ca un bou și-o lucrat și la câmp și cu marvele, o, Doamne! Și juncănașu lui din zi în zi o crescut. Când anu s-a-implinit și juncănașu o murit.

— Vai de mine,

Io năroc defel nu am,

În ceas rău născutu-m-am!

— Acu-acu, 'ci-că, îți dau la alt an o vacă mare, să vedem ce năroc îi avea!

Ion, când o-auzit, iar s-o bucurat, c-acu capătă o vacă mare. Când anu s-o-implinit și văcuța i-o murit.

— Acu ce să-ți mai dau?

Zice:

— Să-mi dai stânca de piatră ce-o ai acolo, de lucră lumea, să mi-o dai mie! Doar piatra, că n-oi păgubi cu ea, c-oi scoate și-oi vinde!

Zice:

— Îți dau cât vrei tu să iei din ea, că ești prea bun și prea muncitor!

Când anu o venit, un cutremur mare o venit și și piatra s-o cufundat.

Atunci o zis:

— Acu nu mă mai bag, mă duc în lume să mă potop, doar o fi vreo fiară să mă mănânce!

Ducându-se el prin pădure o dat de niște hoți c-or venit și-or zis:

— Mă, un' te duci?

'Ci-că:

— Caut moartea să mă ia, că de când m-am născut, noroc n-am avut, în ceas rău născutu-m-am!

— Mă, bre, zici-că, prost ești! Hai cu noi să trăiești bine!

— 'Pă' unde?

— Uite-aici, în sat, este un bogat! — La omu ce o lucrat Ion. — Haida, zice, de bani să-l jefuim și mâine iar-aici venim și bem și mâncăm și trăim!

— Ferească-mă Dumnezeu!

Eu, decât bani furând să fac,

Mai bine mor sărac.

Și s-o dus Ion și s-o dus... Și o fost o apă acolo și el s-o culcat lângă apă. Și-o adormit. Și-o visat că așa căși mari, boierești o avut el și așa de mândreață ocol, cu verdeață, cu pomi, o, Doamne! Și el s-o sculat și-o făcut cruce și-o zis:

— Doamne, în vis te-ai arătat! Se poate să-mi dai mie alea ce-n vis le văzui?

Și s-o culcat lângă apă. Și s-o dus să prind-un pește. Peștii or îmblat prin apă. O fost apa mică. El s-o dus și-o prins o mreană și-o zis:

— Au, de tri zile n-am mâncat! Acu te frig și te mânc și mă ospetez!

Da' ea o zis:

— Ba, nu mă omorî, lasă-mă puțin în apă, 'napoi!

Și când s-o băgat în apă, din mreană s-o făcut fată.

— No, zice, Ioane,

Tu Ana mă vei chema

Și-am să fiu soția ta!

Și-atuncea el, când o văzut, nu i-o mai fost foame de cât de mândră o fost ea. Iu, Doamne! Și s-o dus acas' la el, că ea o zis:

— Ia-mă acasă, du-mă acas' la tine acuma, că Ți-de-Sus m-o trimis la tine acuma!

Și s-or dus.

— Da' cum să te duc, că din casa mea, praf s-o fi ales din ea!

— Hai, n-avea grijă!

Când s-o dus acas': visu ce-o visat, alea căși le-o avut el. Dumnezeu i le-o dat. Prăstă drum de el o fost împaratu satului, bogătanu satului, ce-o fost atuncea, primaru satului. O avut... ăsta ce-i face mâncare... un țagan. Și el, dimineața, s-o dus cu oile și cu marvile, Ion, și ea, acasă o măturat și-o făcut de mâncare și l-o așteptat. Țaganu zice cătră ea:

— Mă, zice, ce soață are blegu ăsta de Ion! Dacă o vezi, nu-i mai poți zice nimica, stai lemnit și la ea te uiți. Ce să fac, zice, s-o iau io, dacă-i așa?

Ea măturând, el s-o uitat și el dupră fereastă și-o văzut-o și-o strâgă la el. Zice:

— Uită, io te iau de la Ion, să fii a mea muiere!

— Ba, io nu-l în schimb pră Ion, că mie pră Ion Dumnezeu mi l-o dat și el are să fie al meu până la ultimu ceas!

Ce să facă? L-o chemat pră Ion ca să-i facă drum prân deal, să-i facă minunății. Atuncea Ion se duce acasă, zice:

— Uită, și-o pus ăsta-n gând să-mi pună capu la pământ!

— N-avea grijă, du-te și te culcă fără grijă!

Ea s-o rugat la Dumnezeu. Drumu Dumnezeu i l-o făcut. Când, dimineața, Ion îi acolo la ușă. Zici-că:

— Am făcut.

El s-o mirat:

— Cum ai făcut?

Se duce, îi făcut.

Atunci o zis că toate jirezâle care-s de grâu și de ovăz și de orz să fie toate treierate, mâine dimineață să le găsească vrauri. S-o dus Ion iar-acasă. Zice:

— N-avea grijă, culcă-te!

Ea s-o dus și s-o rugat la Dumnezeu. Dumnezeu i-o făcut tot ce-o zis.

— Du-te, Ioane, — dimineața — și fă-te că mai mături vraurile, că toate-s făcute. Dumnezeu le-o făcut. Io m-am rugat și el m-o ascultat, că vede Dumnezeu ce vrea să facă el.

Se duce. Văzând că nu mai poate ce să facă cu Ion, o zis că mâine să-i aducă pră Dumnezeu la masă. Atunci se duce-acasă. Zice:

— Măi fată, zice, o zis că să-i duc pră Dumnezeu la masă!

— Asta, zice, nu mai pot să te-ajut io! Numa' te duci pră cutare drum, te duci și când îi vedea vrun moșneag bătrân, cu ăla să vorbești și să-i spui tot ce-o făcut cu tine! Și-atunci îi vedea tu, da' io nu pot să mă duc prântru tine, numa' tu.

S-o dus bietu Ion plângând, și de paguba ei, c-o lăsat-o și de năcazurile lui, ce-o picat pră el. Fiind la jumătat' de drum, o ieșit Dumnezeu în cale și-o zis:

— Bună ziua, moșneagule!

— Fii sănătoas, băiatule! Un' te duci?

— Mă duc, zice, să văd: n-oi găsi pră Dumnezeu Sfântu, că, iaca ce face boieru cu mine! Toate i le-am făcut cu nevasta care mi-o dat-o Domnu Sfântu, numa' acu, zice că să-i duc pră Dumnezeu la masă și unde să-l gășesc, moșneagule, și unde să mă duc?

Zice:

— Uite, dragă, io mi-s Dumnezeu! Te duci acasă și să-i spui așa: că vițica ceea ce-i în grajd s-o gășesc cu vițal și să fie mulșă și să samene astăzi cucuruz și la noapte să crească și mâine să facă pisat cu lapte de la vițica a tria, că de unde nu, ce-o făcut el cu tine, vei vedea tu ce pățește el!

Se duce Ion acasă și spune la nevastă și se duce la el și-i spune. Da' el zice:

— Numa' să vină, că io nu-i dau lapte de la vițica a tria și pisat din cucuruz acu sămănat, am io ce să-i dau mâncări care să mănce el!

Când, vine Dumnezeu mâne-zi la el, zice:

— Făcut-ai ce ță-am spus? De la vițica a tria ai mulș lapte și ai sămănat cucuruzu? O crescut și l-ai făcut păsat să-mi dai lapte cu păsat?

— 'Pu', Doamne, io am ce să-ți dau, nu de alea?

— Nu! Pun-te tu la dreapta și țâganu la stânga! Țâla o fost stean de piatră și ăsta o fost stean de piatră.

— Mă, Ioane, unde-s prigonitorii tăi? Vezi ce s-o ales din ei? Praf și pulbere, doi stâlpi! Și tu să te muți aici dintr-ale tale, să le dăm la un sărac iar bun la suflet, ca tine și tu să stai aici! Și, uite, prigonitorii tăi, praf s-o ales din ei!

No, ap-o fost bună?

[...] [40]

— *Povestea cu Ileana Cosânzeana*

— Ileana Cosânzeana o fost mândra mândrelor, zâna zânelor. Și fratele ei, Soarele, o umblat să se-nsoare. Nouă ani. Nouă cai o omorât și nouă o ciumpăvit și n-o găsit față mândră ca sora lui. El s-o dus și i-o spus că vrea să se-nsoare cu ea. Ea o spus:

— O, frate, ce-ai cuvântat

Îi mare păcat!

El o spus:

— Nu, că nu găsăsc ca tine!

Și-atuncea s-or pus și-or strâns nouă luceferei... i-or pus ădiverei... Și-or făcut nuntă mare. Și când s-or cununat, Dumnezeu o dat că le-o spus:

— Ce-ați făcut îi mare păcat! Tu să fii la Răsărit și tu la Apus, da' numa' să vă zăriți, să nu vă mai întâlniți!

Ei de văzut se văd, da' de-ntâlnit nu se mai întâlnesc. Podu de aramă s-o cutrămurat și ei, gata-gata să se cufunde, că Dumnezeu le-o dat păcat că doi frați s-or cununat.

— *Dar podul de aramă cum s-a făcut?*

— 'Pă' Dumnezeu l-o făcut, pod de aramă prăstă vamă...

— *Dar de ce l-a făcut Dumnezeu?*

— Vezi, asta nu știu!

— *A pus ea condiție Soarelui?*

— O pus! O pus ea condiție că-i mare păcat că-i soră și frate și s-or cununat.

— *Și o scară...*

— Și-o scară de ceară până la cer. 'Pu' dumneata știi mai bine ca mine! Io am știut mult, da' dumneata...

— *Asta n-ai știut-o în versuri? În versuri a fost!*

— În versuri...

— *Păi vezi că și-acuma mai spui dumneata câteva versuri. Ai spus!*

— ...

— *Dar de unde știi povestea asta cu Soarele și Luna?*

— Bătrânii or... Stau la ȋivan, duminica, la drum și vorbeau că Soarele și Luna...

— *Dar asta n-o știi din cărți?*

— N-am citit-o! Servus, puișor! [41]

[...] [42]

— O fost un împărat. Și-o avut tri fete.

Sora cea mai mare,

Frumoasă tare,

Sora mijlocie,

Mândră la trufie,

Sora cea mai mică,

Ana Ghiordănel,

Nume frumușel.

Și-atuncea, sora mai mică s-o culcat în grădină întră flori. Și o venit Soarele cu Vântu și o adus leagăn și-o pus-o-n leagăn și-o luat-o Soarele și-o dus-o, soția lui să fie. Tri ani n-o văzut-o tată-so și mamă-sa și surorile.

La tri ani, ea o zis cătră el că-i e dor de părinți. Da' el o zis c-o pune iar în leagăn și-o duce cu Vântu acolo unde-o fost ea. Da' ea s-o dus după el, da' ea fața n-o fost slobod să i-o vadă. Ea o zis să facă bun să-i arete fața cătră ea. El o spus:

— Dacă tu-mi vezi fața mea, tu mori. Nu-i voie pământean să-mi vadă fața.

Atuncea s-o lăsat și-așa. Și-o zis că-n poartă să se uite, seara, când străluce poarta, și-i zarea lui în poartă, atunci să știe că el vine-acasă. Ea tot acolo s-o uitat. Și-o avut șapte zâne de-or periat-o, or îmbrăcat-o și i-or adus mâncare în camera ei.

La tri ani s-o rugat s-o ducă acasă. O dus-o acasă, o pus-o tot acolo. Și ea s-o dus la părinții ei și la surorile ei. Și le-o spus cum trăiește ea de bine și cum îi de câștigată și cum îi ea de periată și de-mbrăcată. Surorile or învățat-o că când el doarme, ea să pună o

lumină în ceva negru și când el o-adurmit să se uite la el în obraz ca să-i vadă fața. Ea o făcut așa. Și când el s-o pomenit, o zis:

— Acuma ai văzut fața adurmit, da' tu nu ești mai soția mea!

Da' ea o spus:

— Ți-am văzut fața, da', zice, io m-am bolnăvit când m-am uitat. — Cum o strălucit el. —

Nu s-o mai dus zânele s-o perie, nu s-o mai dus s-o îmbrace și ea, la șapte zile, o picat. Și din capu ei s-o făcut sămânță. Și păru galben îi floarea soarelui. Da' ea și-acu se uită după el, că când răsare el, dimineața, ea-i cu fața cătră el, când îi la amiazăzi îi cu fața cătră el, când îi seara, la apus, îi cu fața cătră el.

Și-așa o pierdut cununa soarelui, că s-o uitat. De aia zice lumea că mai multe să nu vezi, să lași să nu vezi, dacă vrei să trăiești bine. Să taci din gură și să lași, să nu le vezi toate. Și-i așa! Că io câte văd c-aduc — nepotu ăștuia, că-i inginer — apu' nu văd, n-aud, nu știu nimic.

— *Dar asta de unde o știți?*

— Tot de la moșu. O fost fabrică aici, de lemn. Și moșu meu îi pica rându să păzească, cu altu. Și io stam, așa, lângă ei și numa-n gură mă uitam, ca să știu și io povești. Mică-mică, de șapte-opt ani..

— *Dar acum mai spun oamenii povești?*

— Da de unde! Acuma am spus-o io la colectiv, într-un rând, că... "floarea-soarelui, floarea-soarelui". Zic:

— Știți voi de unde-i floarea-soarelui? Îi o fată de-mpărat și Soarele o luat-o, numa' ea n-o ascultat. Așa capătă toate — la astea tinere le-am spus — care n-ascultă de bărbați. Bărbatu trăbă să fie părinte la nevestă, care-i cuminte și bună.

Asta o mai știu și-n altă formă. Ele tri surori or fost... Alea-s cu Iovan Iorgovan.

Or fost plecat

Pră cale pră cărare

Dis-de-dimineată,

Pră rouă și ceață,

La pădure,

Tri surori, anume

După zmeură și mure.

Ana Ghiordănel,

Nume frumușel

Ea era mai mică

Zână de noapte,

Le-ntrecea pră toate.

— Asta o știu din carte. —

Și s-or dus. Când or ajuns, ele-or strâns zmeură și mure și când or obosât, ele s-or pus la odinit și la mâncare. Și ale două surori mari s-or vorbit ca pră ea s-o lase-n pădure. Și ele-or plecat și pră ea or lăsat-o adormită. Când s-o pomenit, cătră toate păsările s-o rugat. Și cătră cuc. O zis:

— Cucule, voinice,

Scoate-mă de-aice,

Că-ți voi fi soție

Până voi fi vie!

— Nu știu, mândra mea,

Să te scot ori ba,

Că io mi-s o mică păsărică,

Nu mi-s io o ibovnică!

Și către toți s-o rugat, către toate.

Atunci, dup-o piatră,

O hală s-arată... — Șarpele! — Și așa că tare o zberat c-o auzât-o Iovan Iorgovan după cal. Și el calu l-o-ndreptat după glas. Când o auzit, s-o dus acolo și o zis șarpele:

— Iovane Iorgovane,

Io fata n-am vătămat-o;

Și tu curat să mă lași

Că de-oi fi io mort,

Mai rău va fi.

— Că el în tot anu mânca șapte fete, 'ci-că. —

Că din capu meu

El în Cerna să va ascundea... și din el va fi goangă și va muri chiar și căluțu tău din capu meu.

El o zis:

— O, șerpe afurisite,

Tare ești în cuvinte!

Și tot o băgat sulița în el și-o avut și l-o omorât. Ei, da' capu acolo s-o ascuns. Și se face goangă-n tot anu, de la Ispas la Rusale. Da' anu ăsta n-o fost așa multă, că din goangă ne mâncă țânțarii, că din goangă se fac țânțari, pră urmă. Da! Și-atunci el s-o-ntors la fată și-o întreat-o. Și când s-o uitat la ea și-o văzut-o cât îi de mândră, i-o fost și lui drag de ea. O-mbrătoșat-o și-o zis:

— Dă-te 'năpoi pân' te-ntrebăm din ce neamuri vom fi!

Și ea o spus că ea-i fată de-mpărat de la scăpătat. Atunci el o sărutat-o și-o țucat-o și-o zis că-i fratele ei. [43]

Vezi, da' nu le mai știi toate.

— *Asta o știi din carte? Cam când ai citit-o?*

— De mulți ani, când am fost fată mică. La o nuntă am auzit c-o cântat-o un om și-atunci io am cerut cartea. Și-atâta mi-o trăbuit de am citit-o o dată...

— *Cine a cântat-o?*

— S-o pușcat, Lazăr Popovici. O fost fineanț! Finenanț, când s-o fript răchia la căzan. Atunci am avut fineanț, așa, o formă de jândari, ca o formă de miliție. El o fost venit aici, însurat aicea. Ș-apu' s-o sfădit cu muierea și, de ciudă, s-o pușcat.

O fost... O fost a lu *Gruia lu Novac*. O știu, așa, s-o povestesc, că n-am fost maistoră de cântat. N-am putut să cânt. Zicea dascălu, o fost unu Bujoreanu, și noi eram fete mari, noi... Și-o fost unu Bujoreanu, de la Bujoru, zice:

— Iau, Doamne, ce păcat că nu ți-o dat Dumnezeu dar! — că *Apostolu* de optzeci de ori l-am spus în bisercă — De ce nu ți-o dat Dumnezeu dar și la cântat, că cum mai ești, că cum mai ești... — Am fost și io ca lumea-n vremea aia! —

— *Auzi, maică Ruța, povestește-ne-o dumneata pe aia cu Gruia!*

— 'Pă' Gruia lu Novac... O fost Novăceștii... pră vremea aia o fost uriași. — Așa am auzit din bătrâni. — Că ei or stăpânit lumea, uriașii. Și-atunci o venit vremea de la Cristos să rămână ăștia.

O luat fata de uriaș din Lipova sâta de la Sâlagi, că or fost vecini. Sâlagiu cu Lipova or fost vecini. Și s-o dus fata din Lipova după sâta: patru pași or făcut până la Sâlagi și s-or împrumutat cu sâta. Și o luat omu ăsta ce l-o dat Dumnezeu, cu patru boi și cu plug în poală și l-o dus cu sâta acasă la părinții ei. Și-o zis:

— Uitați ce de furnici am găsit de jumuie pământu!

— Du-l acolo de unde l-ai luat, că ăștia vor stăpâni pământu, nu noi!

Și pră ei Dumnezeu i-o închis în pământ c-un dărab de pită-n mână. Și ăla-l mâncă ce știu io câți ani. Și va veni vremea că iară ei vor veni și vor stăpâni, iar ăștia s-or duce-n treaba lor.

Și-atuncea Novac ăla, o avut un fecior, pră Gruia... O avut și niște fete, da' pră Gruia l-o avut fecior. Și pră el nu l-o putut stăpâni până nu s-o dus la turci, că el o vrut să vadă Țăligradu. Și Novac și-o ținut ziua lui, cum țin și-acu mulți. Și-or fost oaspeți, la masă, mulți, și el loc n-o mai avut, Gruia: numa' să-i dea calu care-i place lui să se ducă-n Țăligrad. Tată-so, de la o vreme, să nu strâce oaspeții și el să se năcăjeacă o zis:

— Du-te! Îți ia calu, îți ia două vedre de galbeni și du-te!

Și mumă-sa o zis:

— Gruia, copil de rând,

Și cu capu cam bolând,

Tu ești prea dezmiardat

Și vinu-ți place,

Și beția trage la somn,

Lesne-a pierde-un cap de om.

El o zis:

— Nu, mamă! Io mă feresc de beut, da' tot în Țaligrad mă duc.

Și atuncea s-o dus... Și când o ajuns acolo s-o băgat la birt și vinu din butoaie tot l-o gătat. Anuța birtășița s-o dus la-mpăratu și-o zis:

— Înălțate împărate, nu știu ce om la mine-n birt o intrat că tot vinu din butoaie mi l-o băut! Cum îi dau vadra, îi dă cu tot pră gât.

— Ce formă de om îi?

Zice:

— Îi un ficior 'nalt

Și se uită pră sub gene
Și de nime' nu se teme;
De tri palme-i lat în frunte
Și nu vorbește prea multe.

— Ei, bată-l Dumnezeu, Aniță, ăla-i Gruia lu Novac! Dă-i vin cât se poate, să vezi
că li-i îmbăta, că io pun argații să împletească funiile.

S-o pus și o împletit funii de mătasă cât mâna de groasă. Și când pră el l-o
îmbătat, Anița s-o dus și-o cuvântat că Gruia-i beat. Și-or venit turcii cu năvala și l-or
legat și-n temniță l-or băgat.

Novac o avut un corb. Și-o trimis corbu la el la fereastă, unde-o fi și unde l-o găsi,
numa' să dea de el. S-o dus și el carte-o scris lu mumă-sa și lu tată-so: că dacă nu vin să-l
scoată, turcii s-or vorbit s-aducă tri călugări să-l spovedească și să-l omoare. Mumă-sa,
când o auzit, o zberat și-o luat pră Novac și novăceștii. S-or dus acolo. Prăstă porți or sărit
și s-or băgat. Și-or tăiat turcii: mumă-sa pră stânga și tată-so pră dreapta... Novăceștii, 'ci-
că!... Și or făcut cum or putut și l-or scos din temniță afară.

Ș-apu' când o venit 'năpoi, zice că... nuntă mare! Și s-o-nsurat după o fată care iar
n-o fost în țară ca ea. Și s-o făcut blând, c-o îmblat mult în temniță și pră pământ.

— *Asta de unde ați auzit-o?*

— Asta am auzit-o de la un dascăl, cum l-o chemat, Moldovan! O fost prieten cu
ai noști și, vezi, noi ciuleam și furam și noi vorbe. Copil, d-apăi... fată! [44]

[...]

Stoican o fost pădurari la pădure și el, unde-o prins o fată frumoasă, n-o lăsat-o. Și
nevastă! O fost femeiatie! Și la sora lui i-o murit bărbatu și-o udit cu doi copii. Și ea o
fost mândră, ea: mândră-mândră-mândră. Și-o trimes-o mamă-sa... — Că când i-o murit
bărbatu ea n-o mai stat cu socru și cu soacră-sa, o venit la mama ei. — Și-o trimes-o
mama ei cu mâncare la fratele ei, la Stoican, în pădure. Ea când o ajuns la el i-o dat de
mâncare și, atunci, el o spus că vrea să se culce cu ea. [45] Ea o spus:

— Iau, frate, ce-ai vorbit! Doi copii mi-s în brațe și noi ni-s frați adevărați dintr-
un tată și dintr-o mamă!

— Dacă nu faci, te omor!

Ea o spus:

— Mai bine moartă ca vie decât să fac lucruri de astea!

S-o dus, o tăiat copiii și i-o-ngropat și pră ea o tăiat-o și-o băgat-o-ntr-o fântână.

Și el, când o venit acas', mumă-sa l-o întrebat:

— Io Ț-am trimes ție mâncare pră soră-ta! Unde-i soru-ta?

— Io nu știu, n-am văzut-o!

— Bun, Stoicane, dacă n-ai văzut-o, n-ai văzut-o! Or mâncat-o fiarăle și pră ea și copiii!

La nouă zile el s-o bolnăvit. Nouă ani o tras cu boală, până i-o udit numa' oasele. Și-atunci mumă-sa i-o fost milă și-o adus nouă popi să-i facă maslu. I-o făcut: toate cărțile s-or închis și lumânările s-or stins. Și-atunci popii or zis :

— Stoicane, spune ce-ai făcut, că pământu, uite, nu te primește și luminile se sting și cărțile se-nchid!

Atunci o spus c-o omorât pră soru-sa și copiii și tot. Și-apu când o murit, pământu nu l-o primit, numa' în gunoiu cailor l-or îngropat. Și-atuncea, acolo o stat șapte ani. La șapte ani l-o scos gunoiu afară și l-or îngropat în pământ. Asta-i a lu Stoican.

— *De unde o știți?*

— De la mănăstire de la Bodrog, ne-o cântat-o orbeții. Am fost cu Lena lu Fleorcu de la Belinț și cu Lena lu Băleanu de la Belinț și cu Lena lu Bosainț... Am fost la mănăstire la Bodrog. Și de la Vinga la Bodrog este doispreșe patimi a lu Domnu Iisus Cristos făcute. C-o murit tata la un copil de la Vinga. Și așa o fost de frumos vorețu lui, că el n-o lăsat pai, că așa o ținut tată-său și așa o vrut să țină și el. Și-o venit o pasăre și în toată dimineața și-o făcut murdăria acolo. Și el o zis:

— Mamă, io pușc pasărea asta!

— Nu trăbă, las-o în treaba ei!

El o pușcat-o și-o orbit. Și-atunci lu mumă-sa io venit în vis că să facă doispreșe patimi a lu Iisus Cristos până-n Vinga. Și acolo va veni un izvor și estă izvor acolo. Și când o făcut alea doispreșe patimi și izvoru ăla o venit, i-o venit vederea.

Și atunci acolo ne-or cântat orbeții. Le-am dat cât-un leu-doi și ei ne-or cântat. Da' acu nu mai estă orbeți...

— *Asta cam când a fost?*

— Prin '21-'22.

[...] [46]

Cu Voichița... O fost o muiere și-o avut tri ficiori și-o fată. Pră ea o chemat-o Lena și fata o chemat-o Voichița. Și atuncea tot or venit pețitori la fată din toate părțile. Și ea n-o vrut s-o mărite de lângă ea, că ea o vrut să-și îngroape feciorii și să-și țină fata lângă ea. Fecioru ăl mijlociu, Din-Costandin, o zis:

— Dă-o, mamă, fie că-i dăparte și în dăpărtare, că io ți-o aduc iarna de tri ori, că-s zilele frigurosă și-s mai duioasă, și vara ți-o aduc de două, că-s răcoritoare și-ți mai trece doru. Da-ți spun că ți-o aduc! Jor cu jorământ de moarte că ți-o aduc!

Or dat-o pră Voichița cu nuntă mare acolo, în dăpărtare. Și nouă ani s-or împlinit, moartea-n sat o venit și copiii or murit. Și mama Lena o rămas singură, închisă-n casă, ca mine, numa' cu mătu. Și-o plâns și-o plâns și-o plâns după tri ficiori a ei ca niște brazi și după Voichița ei că-i în dăpărtare și n-o mai are. De-atâta plâns, blăstămu s-o prins. Dumnezeu o-nviat pră Din-Constandin într-o bună zi. Și el din perna de la cap și-o făcut straiță și colac și din sicriu lui și-o făcut călușăl. — I-o făcut Dumnezeu, nu el. — Și-atunci o plecat pră drum, prân păduri, pân-o ajuns la Voichița în Sfințat-de-Soare. O ajuns... Și ea, când l-o văzut, mult s-o mirat. Da' păsările-n pădure-o cântat :

— Ti-li-liu-liu

Se duce mort după viu!

Și-atunci el, când o ajuns, o zis:

— Grăbește, soră, grăbește, că măicuța te așteaptă și ea-i bolnavă, nu cumva să piară și să nu te-ntâlnească!

Ea iute-o frământat colac și ce-o trăbuit și-o venit cu el pră cale. Și păsările tot or cântat:

— Ti-li-liu-liu

Duce mort pră viu!

— Frățioare dragă, auzi păsările alea cum cântă?

— Lasă-le-n treaba lor, că ele-și cântă cântecu lor și noi ne vedem de treaba noastră!

Când or ajuns în deal, la morminți, el o zis:

— Du-te, sora mea, tu la maica ta și la a mea, că io rămân aicea sus, în deal, că-i iarba frumoasă, calu să îl pască și puțin să odihnească. Și-oi veni și io mai târzău.

El s-o băgat în locu lui și din cal s-o făcut sicriu, perna iar s-o făcut perină și pânza, tot, și s-o băgat. Și ea s-o dus la mama ei și de la ușă o strâgat:

— Maica mea, dăschide ușa, c-o venit fata ta, Voichița!

— Du-te, moarte rea,

Din casa mea,

Că tri ficiori mi-ai luat

Și mi i-ai mâncat!

Du-te de la casa mea!

Lasă-mă în treaba mea și te du!

— Maică, io nu mi-s moartea, io mi-s Voichița ta!

Și, rugându-se mult, o ajuns-o mila.

— Iaca, dăschid ușa, dacă ești Voichița. Și dacă ești moartea, lângă copiii mei, cum i-ai mâncat, mi-i mânca și pră mine!

Când o dăschis ușa și-o văzut că-i Voichița s-or îmbrățoșat și s-or sărutat și de vorb-or stat. Și-atunci s-or luat, la cimitir, la morminți, or plecat. Când o ajuns acolo o zis:

— Dine-Costandine, ieși afară că, iaca, Voichița-i lângă mine! Că io te-am blăstămat și oi avea mare păcat.

Pământu o hohăit și s-o răs, da' el n-o mai ieșit. Numa' ele s-or dus 'năpoi și or fi vii și-acuma, nu mai știu ce să-ți spun.

— *De unde ați auzit-o?*

— Asta am citit-o din carte, numa', iară, am fost mică. Asta mi-o fost treaba, mie mi-o fost drag... Și-acu citesc.

— *Altcineva a mai știut-o?*

— Nu s-or baș preocupat. Io și mai una, numa' aia o murit.

[...] [47]

Marsara și Vineri Sara s-or dus și or tors și ele și or schilozât muieri. Atunci s-or arătat ele, pră vremurile alea! Vineri Sara era, zici-că, atâta de neagră și de urâtă și, zici-că, tot arsă. Și Marsara iar-așa or zis. Da' o muiere bătrână, când s-o băgat Marsara-n sobă și s-o pus pră chebeneț, la doispreșe ea s-o dus pră coș și-o strigat:

— Săriți, săriți! Săriți fete și băieți, că arde Ardealu!

Atuncea zici-c-o zis Marsara — Io nu știu, n-am văzut io, numa' am auzât de la ele vorbind. Am fost mică. —:

— Au, Doamne, că am șapte fete-n Ardeal și toate fetele-mi ard!

S-o luat frumos, pră ușă, și s-o dus.

Vezi, atunci s-or arătat lucruri de aștea, da' acu nici strâgoń nu mai auzi că să fac. Atunci s-or făcut oamenii, când or murit s-or făcut strâgoń, s-or dus la muieri acasă, or durmit cu ele. Dac-o fi așa, io nu știu...

NOTE

1. Informatoarea râde.
2. Informatoarea mimează aruncarea căpșunei după cap.
3. Vocea se aude slab, de la distanță de microfon.
4. Informatoarea bate cu mâna în masă.
5. Informatoarea râde.
6. Râde.
7. Înregistrare întreruptă.
8. Informatoarea mimează actul.
9. Înregistrare întreruptă.
10. Râde.
11. Râde.
12. Râde.
13. Râde.
14. Mai exact, cu un picior de o parte a apei curgătoare și cu celălalt de cealaltă parte.
15. Replica e spusă sacadat și cu tonul ridicat.
16. Râde.
17. Pasajul este rostit rar și sacadat.
18. Râde.
19. Adică sub formă de cruce.
20. Textul a fost înregistrat în ziua următoare.
21. Râde.

22. Este vorba despre mama lui Ion Viorel Boldureanu, originar din Topolovățu Mare, care asistă ca student la înregistrări.
23. Râde.
24. Înregistrare întreruptă.
25. Înregistrare întreruptă.
26. Înregistrare întreruptă.
27. Înregistrare întreruptă.
28. Înainte de a continua, informatoarea face o pauză semnificativă.
29. Înregistrare întreruptă.
30. Cele două fraze le rostește ca într-o incantație.
31. Înregistrare întreruptă.
32. Înregistrare întreruptă.
33. Râde.
34. Râde.
35. Înregistrare întreruptă.
36. Înregistrare întreruptă.
37. Râde.
38. Înregistrare întreruptă.
39. Fraza-replică e rostită patetic.
40. Înregistrare întreruptă.
41. Informatoarea abandonează conversația și pupă copilul sosit.
42. Înregistrare întreruptă.
43. Râde.
44. Înregistrare întreruptă.
45. Ultimele cuvinte le rostește în șoaptă.
46. Înregistrare întreruptă.
47. Înregistrare întreruptă.